

針灸學在德省

آموزش جامع

طب سوزنی

WWW.SELVATEB.IR

@SELVATEB

جلد اول - 第一冊

تالیف و ترجمه سید امیر ساعدی

آموزش جامع طب سوزنی

جلد اول

ACUPUNCTURE

针灸学

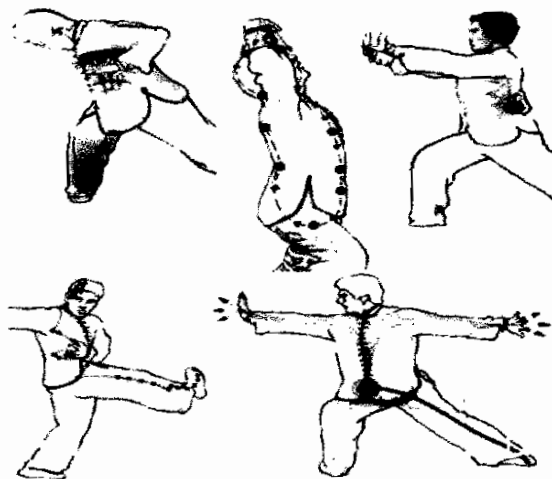
Zhen jiu Xue

مؤلف

سید امیر ساعدی

مترجم زبان چینی و درمانگر طب سوزنی

汉语译者和针灸医生

برای آگاهی بیشتر از نحوه ی برگزاری آزمون به صفحه ی آخر توجه کنید!

ساعدی، سید امیر ساعدی ۱۳۶۲- مؤلف / مترجم .
آموزش طب سوزنی؛ شرح مبانی و کاربرد اصول علمی طب سوزنی که در
سال ۱۳۸۶ در یک جلد و یک جزوه به اتمام رسید .
۹۰ ص

ISBN 978-964-04-3945-6

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

فارسی - چینی .

۱. آموزش مبانی اولیه طب سوزنی - نمونه ی کاربرد اصول علمی -

۱۰۳۶۴۵۹ - ۱۸

کتابخانه ملی ایران

- نام کتاب : آموزش جامع طب سوزنی
- تألیف و ترجمه : سید امیر ساعدی
- تیراژ : جلد ؟
- نوبت چاپ : اول سال ۱۳۸۸
- ناشر : مؤلف
- تأییدت : فریدین حدودی

گر خواهی با اجازه به صندوق نزدیک شوی...!!! دیگر دفرست، راه حاجت که اینس خود کنی؟

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

سابقه طب سوزنی در حدود ۵۰۰۰ سال پیش و به کشور چین بازمی‌گردد، که به جرأت می‌توان آن را از قدیمی‌ترین و در عین حال کاربردی‌ترین روشهای طبابت دانست که در حال حاضر در قرن ۲۱ مورد استفاده قرار می‌گیرد. در واقع نام این علم تشریح‌کننده مجموعه‌ای از روشهاست که توسط آن نقاطی از بدن برای دریافت نتایج مورد نظر با روشهای خاص همچون استفاده از سوزن تحریک می‌شود. شاید بارها به ذهن ما فطور کرده باشد که واقعاً این سوزن‌ها در بدن چه کاری را انجام می‌دهند؛ آیا به داخل عضلات یا استخوان فرو می‌روند؛ آیا داخل رگها می‌شوند؛ یا اینکه سوراخهایی در بدن برای اسکان آنها وجود دارد و... . بهتر است مبحث را کمی بازتر کنیم تا در این مقدمه به واقعیت امر بپردازیم. چیرانی که ما با آن سروکار داریم نامش «انرژی حیاتی» می‌باشد که چینی‌ها آن را «چی» و هندوان آن را «پران» می‌نامند. بنابر اعتقادی که در فلسفه هندوها وجود دارد ما در هنگام تنفس هوا بدخل شش‌ها علاوه بر اکسیژن یک انرژی حیاتی با نام پرانا نیز استنشاق می‌کنیم که باعث ادامه حیات ما است، اما با تحقیق دانشمندان چیزی جز اکسیژن در هوا یافت نشد. واقعاً این چه نیروی عظیمی است که با کنترل و مدیریت صحیح آن، مرتاضان هندی و بوداییان معبد‌های چین کارهای فارق‌العاده‌ای را انجام می‌دهند، در پایان فواید دید که با درک شناخت واقعی از خود به موجب سازش با طبیعت اطراف، می‌توان انرژی حیاتی را از آن احساس و دریافت نمود، همچنین از لحاظ طبی برای درک صحیحی از چیران چی بهتر است بدن انسان را به کره زمین و کانالهای انرژی موجود در آن را به رودخانه‌ها تشبیه کنم، در اینصورت زمانی که آب رودخانه زیاد و کم‌گردد و یا سدی مانع ورود آن شود

باعث افتلال در مناطق موجود می‌گردد دقیقاً حرکت این جریان در بدن نیز به اینصورت است که اگر سدی مانع ورود جریان انرژی حیاتی گردد و یا مسیر جریان و کمی و زیادی آن تغییر پیدا کند آن زمان است که بدن دچار بیماری می‌شود و سوزن‌ها نقش خود را ایفا می‌کنند، با فرو کردن سوزن‌ها در بدن و در نقاط خاص خود، می‌توان با ترکیبات صحیح دستی و الکتریکی سد موجود در برابر جریان را برداشته و انرژی را آزاد کنیم، همچنین جریان موجود را کم یا زیاد و مسیر حرکت آن را مشخص نماییم. به زبان دیگر هنگامی که زانوی ما درد می‌کند در لحظه آغاز درد، دستهایمان را در اطراف آن فشار می‌دهیم و حس می‌کنیم که درد ما کمتر شده است این مبحث را می‌توان پایه طب فشاری و آغاز مرمومی برای به وجود آمدن طب سوزنی دانست. امید است با خواندن بخش‌های این کتاب بتوانید از فلسفه این علم بیشتر آگاهی یابید.

مؤلف

(۸۶/۶/۱۴)

طب باستانی چین یا **TCM¹** فاصله ای از تجربیات مردمان چین در مقابله با انواع بیماریها برای هزاران سال است، برای رسیدن به دانش عملی و تحلیل یکتایی این سیستم از لحاظ تئوری، بر آن آمدم تا جزوه ای ساده و پرمفتوا را برای دوستداران این هنر تالیف کنم.

طب سوزنی و موکسا² دو بخش مهم از طب باستان چین می باشند. دانش اولیه و آگاهی لازم مقدماتی و اساسی طب باستانی چین اصولاً شامل تئوریهای یین و یانگ، ۵ عنصر، زانگ و فو³، کانالها و همسایگان آن، انرژی چی، فون و مایع بدن، شیوه درمان، روشهای تشفی و شناسایی علائم بیماری می باشد. که بطور کامل به تعریف هرکدام در صفحات بعدی می پردازیم.

1. Traditional Chinese Medicine

۲. یک نوع وسیله سوزاندن است که از گیاهانی از جمله برنچاسف ساخته می شود و در اشکال مختلفی از جمله هرمی-رُئل و... وجود دارد.

۳. به ارگانهای داخلی بدن اطلاق می شوند که فو (fu) به روده بزرگ، روده کوچک و... و زانگ (zang) به کبد، کلیه و... گفته می شود.

۱. یین و یانگ

این تئوری به ما می‌فهماند که هر شی یا هر مفهومی در جهان شامل دو جنبه تضادی با نامهای یین و یانگ می‌باشد که در آن واحد که در کشمکش هستند، وابسته بوم می‌باشند و تعادل میان آن دو باعث برقراری نظم، اعتدال و... است. این ارتباط به طور وسیعی در طب باستانی چین برای تشریح فیزیولوژیکی و پاتولوژیکی بدن انسان به عنوان راهنمای تشفیص و درمان در اعمال طبی مورد استفاده قرار میگیرد.

یین به چیزهایی همچون ماه، زن، شب و... و یانگ به مرد، خورشید، روز و... اطلاق میگردد. بر طبق نظر پژوهشگران طب باستان چین آب و آتش بهترین نمادهای یین و یانگ هستند، چنانکه از خصوصیات آب می‌توان به پایین ریفتن، سردی، کم نوری در حالیکه از خصوصیات آتش می‌توان به بالا رفتن، گرمی، پر نوری اشاره کرد، در این صورت می‌توان استنباط کرد که هر چیزی از جمله بی‌هرکتی، سردی، موقعیت پایین تر (مستقیم به پایین)، موقعیت درونی (مستقیم به داخل)، تیرگی، سستی، جلوگیری از بروز احساسات، کندی و... را مربوط به یین و هر چیزی که پر تحرک، داغ بودن، در موقعیت بالاتر (حرکت به سوی بالا)، موقعیت خارجی (به بیرون)، روشنی، پر توانی، برانگیختگی، سریع بودن و... مربوط به یانگ می‌باشد؛ همچنین بافت‌ها و ارگانهای بدن بسته به محل و عملکردشان به یین و یانگ مرتبط هستند.

بعنوان مثال :

یین yin	قفسه سینه و شکم - اعضاء پایین کمر - * ارگانهای زانگ
یانگ yang	پشت - اعضاء بالای کمر - * ارگانهای فو

* لازم به توجه است که هر ارگان از دسته زانگ و فو خود یک سلسله یین و یانگ است بدون روز هیچ شبی معنا ندارد و بدون تمرک، بی حرکتی معنا ندارد پس در عین حال که با هم در تضادند به هم مرتبطند. تعادل این دو در مورد هر ارگانی آنقدر مهم است که عدم تعادل آن موجب نقصان یا زیادی می شود؛ به عنوان مثال علائم سردی یا گرما به علت زیادی عوامل زیان بار مربوط به نوع (زیادی) shi است در حالی که سردی یا گرما را به علت کمی مقاومت عمومی، مربوط به نوع (نقصان) xu می نامند، که جهت درمان برای اولی از شیوه (xie کاهش) و برای دومی از نوع (bu تقویت) استفاده می کنیم.

۵.۶ عنصر

جهان مادی ما از ۵ عنصر پایه با نامهای چوب، آتش، زمین، آب و فلز ساخته شده می باشد که ارتباط قاصی مابین این عناصر برقرار است. برای آشنایی بیشتر لازم است که به چند نکته اشاره کنیم؛ انسان در طبیعت زندگی می کند و محیط طبیعت از قبیل تغییرات هوا و شرایط جغرافیایی بطور کلی در فعالیتهای فیزیولوژیکی ما تاثیر می گذارد. این علم به ما می فهماند که ارتباط عمیقی مابین انسان و طبیعت وجود دارد و بنابر شناسایی طب باستان چین رابطه های فیزیولوژیکی و پاتولوژیکی، ارگانها و بافتهای زانگ و فو با تعداد مهمی از عوامل محیط طبیعت برقرار است؛ این عوامل در ۵ دسته طبقه بندی می شوند. به الگوریتم زیر برای ملاحظه ارتباط دقیق عناصر زانگ و فو با عوامل طبیعت توجه نمایید.

بدن انسان						طبیعت					
جهت جغرافیایی	چشایی	رنگها	رشد و توسعه	عوامل طبیعت	فصول	احساسات	۵ بافت	۵ ارگان حسی	فو	زانگ	۵ عنصر
شرق	توش	سبز	سبز شدن و جوانه زدن	باد	بهار	عصبانی	ریاقت (تاندون)	چشم	کیسه صفرا	کبد	چوب
جنوب	تلخ	قرمز	رشد و نمو	گرما	تابستان	شاد	رگ	زبان	روده باریک	قلب	آتش
مرکز	شیرین	زرد	دگرگونی	رطوبت	تابستان دیر	مراقبه	ماهیچه	دهان	معدده	طحال	زمین
غرب	تند	سفید	درو کردن	خشکی	پاییز	غمه و غم	پوست و مو	بینی	روده بزرگ	ریه	فلز
شمال	شور	سیاه	ذخیره کردن	سردی	زمستان	ترس و وحشت	استخوان	گوش	مثانه	کلیه	آب

برای درک بهتر این جدول می توانید در نظر بگیرید افرادی که زود عصبانی می شوند دچار افتلال در کبد هستند و کسانی که طعم دهانشان تلخ است و گرما آنها را ناراحت می کند دارای افتلالات قلبی می باشند.

۲. ارگانهای زانگ و فو (Zang-Fu)

ارگانهای زانگ و فو نامهایی برای ارگانهای داخلی بدن می باشند که به تعداد ۶ ارگان Zang با نامهای « قلب، کبد، طحال، ریه، کلیه و غشاء قارچی قلب » است؛ که عملکرد فیزیولوژیکی اصلی آنها کنترل و ذخیره اساسی انرژی حیاتی (چی تنگ)، فون و مایع بدن می باشد، و ارگان Fu با نامهای « روده کوچک، کیسه صفرا، معده، روده بزرگ، کیسه مثانه و سان پیائو » وجود دارند که عملکرد اصلی آنها دریافت و هضم غذا، جذب مواد

مغزی، انتقال و خارج کردن مواد زاید است؛ علاوه بر این ۱۲ ارگان، ما ۲ بخش فوق العاده با نامهای مغز و زهدان را نیز داریم.

« ارگانهای زانگ در عملکرد متفاوت از ارگانهای فو هستند اما این تفاوت تنها ارتباط بین آنها می باشد »

اکنون بطور فاصله به بررسی و توصیف هر کدام از این ارگانها می پردازیم :

ارگانهای زانگ / دزانگ (zang)

۱. قلب

قلب واقع در ناحیه سینه ای و منتهی به روده کوچک می باشد که بطور دافلی و فارچی با روده کوچک در ارتباط است (لازم به توجه است که هر ارگان زانگ با یک کانال متصل به یک ارگان فو می باشد این وضعیت را ارتباط دافلی و فارچی می نامند)؛ قلب همچنین به داخل زبان باز می شود (لازم به توجه است که هر ارگان زانگ به داخل یک ارگان هسی که ارتباط نزدیک ساختاری یا فیزیولوژیکی و پاتولوژیکی میان ارگانهای دافلی و ارگانهای هسی را نشان می دهد، باز می شود) پس می توان زبان را آئینه قلب دانست که بسته به رنگ، شکل، طعم و... اختلالات قلب را تشفیص دارد، عملکردهای اصلی قلب کنترل فون رگها و محافظت از فاطر (ذهن) می باشد. از دیگر عملکردهای آن می توان اداره فعالیت های روحی و اعمال فیزیولوژیکی مغز، همچون سر زندگی، هوشیاری، حافظه، تفکر و فواب را نام برد، همچنین بنا به گفته ای « قلب بر رگها تسلط دارد و رگها از ذهن حمایت می کنند.»

۲. کبد

کبد واقع در سمت راست و مرتبط با کیسه صفرا است، کبد به دافل چشم باز شده و با کیسه صفرا ارتباط دافلی و فارچی بودن را دارد، و از عملکردهای اصلی آن می توان «ذفیره فون، نگهداری جریان Qi و کنترل تاندونها را نام برد». کبد کار تنظیم و ذفیره مجع فون در گردش را دارد و در طول استراحت بفضی از فون در کبد باقیمانده تا در فعالیت‌های شدید فون، این مقدار فون آزاد شده و برای افزایش به مجع فون در گردش در مواقع ضروری، و مورد نیاز اضافه گردد؛ همپنین کبد مرتبط با فعالیت‌های احساسی به ویژه پریشانی و عصبانیت است که نشان از ضعف کبد می باشد، و این زمانی اتفاق می افتد که انرژی Qi را نتواند آزاد کند، بین و فون کبد تغذیه کننده تاندونها می باشد و کبد بدافل چشم باز می شود که ارتباط عمیقی با دید و حرکت‌های چشم دارد.

۳. طحال

طحال مرتبط با معده و با آن رابطه دافلی و فارچی بودن را دارد، همپنین به دافل دهان باز شده و عملکردهای اصلی آن هدایت، انتقال و تغییر شکل به این معنا که هضم و جذب غذا را انجام می دهد، و مسئول کنترل فون و ماهیچه ها می باشد، از طرفی عملکردهای نرمال طحال برای داشتن اشتهای فوب، هضم و جذب فوب، تغذیه فوب و مایع انتقال نرمال فوب مورد نیاز است، بعنوان مثالی اگر شما اشتهای فوبی داشته باشید لبهای شما قرمز و براق خواهند بود.

۴. ریه

ریه واقع در سینه و مرتبط با روده بزرگ است و به دافل دماغ باز شده و ارتباط دافلی و فارچی بودن را با روده بزرگ دارد. از عملکردهای آن می توان حکمرانی Qi و کنترل تنفس، تنظیم آب عبوری و مسلط بر پوست و مو می باشد؛ ریه را می توان حکمران بر

عملکردهای حیاتی **کلیه** در کل بدن نامید و بی مانعی در تنفس و یک احساس تازگی در بویاییتان را می توانید از عملکرد خوب ریه ببینید.

۵. کلیه

کلیه واقع در پهلوها و مرتبط با کیسه مثانه می باشد و با آن ارتباط داخلی و خارجی بودن را دارد، به داخل گوش باز شده و عملکردهای اصلی آن ذخیره مواد اساسی و حکمران تولید مثل انسان، رشد و توسعه، همپنین محافظت از استخوان و خون سازی و تسلط بر مایع بدن و دریافت **کلیه** را بر عهده دارد عملکرد شنیداری وابسته به **کلیه** است و عامل کوری در افراد مسن نشانگر نقصان **کلیه** می باشد، بر اساس 'Nei Jing' (یا به طور کلی *huang di Nei Jing* به معنای کانون طب پادشاه زرد که در سالهای مابین ۵۰۰ تا ۳۰۰ قبل از میلاد مسیح نوشته شده است، که از کاملترین کتب چینی در این زمینه می باشد).

در سن ۱۴ سالگی برای زنان و ۱۶ سالگی برای مردان **کلیه** شکفته می شود که آغاز آن برای زنان به شکل قاعدگی و برای مردان به شکل انتشار منی می باشد. وقتی که زنان به سن ۲۸ سالگی و مردان به حدودهای ۳۲ سالگی می رسند **کلیه** به اوج میرسد و بدن رشد کرده و توسعه می یابد که به اصطلاح گفته می شود به آغاز زندگی می رسیم، وقتی زنان به سن ۴۹ سالگی و مردان به ۶۴ سالگی میرسند **کلیه** شروع به کاهش کرده و عملکرد تولید مثل به تدریج به پایان می رسد.

۶. غشاء خارجی قلب

یک لایه اطراف قلب می باشد که با سان چیانو در ارتباط است و رابطه داخلی و خارجی بودن در مورد آن صدق می کند؛ از عملکردهای اصلی آن حمایت از قلب می باشد، در

واقع این ارگان بیشتر به عنوان یک ارگان وابسته به قلب فوانده می شود تا به عنوان یک ارگان مستقل .

ارگانهای فو (Fu)

۱. روده کوچک

واقع در شکم، از بالا مرتبط با معده و از پایین به روده بزرگ وابسته است و با قلب ارتباط دافلی و قارچی بودن را دارد، عملکرد اصلی آن دریافت و ذخیره موقت اندک غذای هضم شده در معده می باشد، در اضافه اینکه هضم غذا و جذب مواد اساسی و

همچنین یک بخش از آب موجود در غذا را جذب می کند، و نیز روده کوچک مانده های غذا را با یک میزان قابل توجه مایع، به روده بزرگ انتقال می دهد.

۲. کیسه صفرا

کیسه صفرا متصل به کبد می باشد و با کانال آن در ارتباط است، رابطه دافلی و فارچی بودن در مورد آن دو برقرار است، عملکرد اصلی آن ذخیره صفرا و دفع مداوم آن به روده ها برای کمک به هضم غذا می باشد. عملکرد کیسه صفرا ارتباط نزدیکی با عملکرد کبد در بالا بردن گستردگی انرژی حیاتی دارد. بنابراین گفته ای در طب باستان چین از عوامل مهم در گستردگی و عدم موانع در مسیر انرژی حیاتی، وجود دو کانال مشهور کبد و کیسه صفرا می باشد.

۳. معده

معده واقع در بالای شکم و از فروبی بالا به وسیله کاردیا با مری متصل است و از فروبی پایین با روده کوچک در ارتباط می باشد، با طحال ارتباط دافلی و فارچی بودن را دارد؛ عملکرد اصلی آن دریافت و تجزیه غذا است. معده توده غذایی را که در دهان از میان مری، حرکت می کند اندکی را هضم می کند و بطور موقت ذخیره کرده و دریافت می نماید و سپس بسوی روده کوچک روانه می کند؛ همچنین بنابراین گفته ای در طب باستان چین، معده و طحال منابع سلامتی بدن می باشند.

۴. روده بزرگ

واقع در شکم، از بالا با روده کوچک و از پایین با فروبی بدن در مقعر در ارتباط است؛ عملکرد اصلی روده بزرگ دریافت مواد زائد از روده کوچک و در فرآیندی انتقال آن

به مقعد و همچنین جذب بخشی از مفتویات مایع و سپس روانه سافتن آن به خارج از بدن می باشد .

۵. کیسه مثانه

واقع در پایین شکم و کانال آن مرتبط با کلیه و ارتباط دافلی و فارژی بودن را با آن نیز دارد. عملکرد اصلی آن ذخیره موقت ادرار و تخلیه آن از بدن هنگام تجمع مایع می باشد .

۶. سان جیائو

این کانال متصل با غشاء فارژی قلب است و با آن ارتباط دافلی و فارژی بودن را دارد، سان جیائو یک ارگان ذاتی نمی باشد بلکه تعمیمی از عملکرد بعضی از ارگانهای زانگ و فو است که در بخش های مختلفی از حفره های بدن وجود دارد. سان جیائو به سه بخش تقسیم می شود:

(۱) **بخش بالایی** : تعمیمی از عملکرد قلب و ریه در انتقال

Qi و فون به تغذیه بخش های مختلف بدن می باشد .

(۲) **بخش میانی** : تعمیمی از عملکرد طحال و معده در هضم

و جذب می باشد .

(۳) **بخش پایینی** : تعمیمی از عملکرد کلیه و کیسه مثانه در

کنترل متابولیسم آب به عنوان ذخیره و دفع ادرار می باشد .

ارگانهای فوق العاده

۱. مغز

بنا بر گفته ای در طب باستان چین، مغز را دریای مغز استفوان نامیده اند که بفش بالایی آن زیر رأس فرق سر، نقطه (Du20) *baihui* واقع است و بفش پایینی آن به (Du16) *fengfu* می رسد^۱ گذشته از این قلب که مسکن ذهن و همچنین کبد که حکمران گستردگی عملکرد انرژی حیاتی می باشد هر دو مرتبط با فعالیت های روحی هستند؛ براساس طب باستان چین فعالیت های روحی با ارگانهای متنوعی کنترل می شود و قلب آغازگر اصلی این فعالیتها می باشد.

۲. زهدان (بچه دان)

عملکرد زهدان اداره قاعدگی زنانه و تغذیه جنین می باشد. کانالها و ارگانهای داخلی مرتبط با عملکرد زهدان به صورت زیر می باشند:

(۱) **کلیه**: زهدان متصل با کلیه و تنها وقتیکه اسانس کلیه فراوان است می تواند دوره قاعدگی بطور منظم تکرار یابد و بارداری و رشد جنین را امکان پذیر سازد.

(۲) **کبد**: کار کبد ذخیره خون و تغذیه مهم خون در گردش است، که همچنین مسئول قاعدگی نرمال می باشد.

(۳) **کانال ren و کانال chong**: هر دو سر چشمه در زهدان دارند. کانال *ren* عملکردهای همه کانالهای بین را تنظیم کرده و جنین را تغذیه می نماید.

کانال *chong* عملکرد *Qi* و فون ۱۲ کانال منظم را تنظیم می کند. *Qi* و فون ۱۲ کانال منظم که از میان ۱۲ کانال عبور دارند به داخل زهدان باز می شوند، همچنین تاثیری بر میزان جریان قاعدگی و سیکل آنرا نیز دارد.

کانال ها

کانالها در تمام بدن پخش می شوند و پیوند ارگانهای داخلی زانگ و فو با بافت ها و ارگانهای متنوع بخش سطحی بدن منجر به تمامیت ذاتی بدن می گردد که در ذیل به معرفی آنها می پردازیم.

(۱) مجموعه اصطلاحات و طبقه بندی ها

سیستم کانالها اصولاً شامل ۱۲ کانال منظم، ۸ کانال یدکی و ۱۵ کانال همسایه می باشد، ۱۲ کانال منظم به علاوه کانال *ren* (زهدان) و کانال *Du* (مغز) مجموعه ای از ۱۴ کانال مورد استفاده طب سوزنی و موکسا می باشند.

نام کامل هر یک از ۱۲ کانال منظم ترکیبی از سه بخش است :

(۱) **دست و پا.** (۲) **یین و یانگ** (که بین خود به تایی یین، شائو یین و جوئه یین و یانگ به تایی یانگ، یانگ مینگ و شائو یانگ تقسیم می شوند)، (۳) **ارگانهای زانگ یا فو.**

دست یا پا در نام کانال مرتبط به این است که کانال از دست یا پا شروع و فاتمه یابند، در حالیکه **یین یا یانگ** و **ارگانهای فو و زانگ** مرتبط به این هستند

که نشان می دهند که کانال در راستای میانی و یا پولوی عضو امتداد دارند و ارگان زانگ و فو مرتبط به آن می باشند. برای نمونه، کانالی که در دست فاقمه می یابد و در راستای وجه میانی عضو بالا حرکت می کند، متعلق به ریه است و آن را **(کانال ریه دست-تای یین)** می نامند.

در مورد ۸ کانال یدکی می توان گفت که ارتباطی با ۱۲ کانال یا مرتبط با ارگانهای زانگ و فو نیستند که در ذیل نام آنها بهمراه عملکردشان نشان داده شده است :

۱. کانال Du : Du بمعنای کنترل و اداره کردن است که عملکرد اصلی آن کنترل همه ارگانهای یانگ می باشد .

۲. کانال ren : ren بمعنای مسئولیت است که مسئولیت همه کانالهای یین را بر عهده دارد.

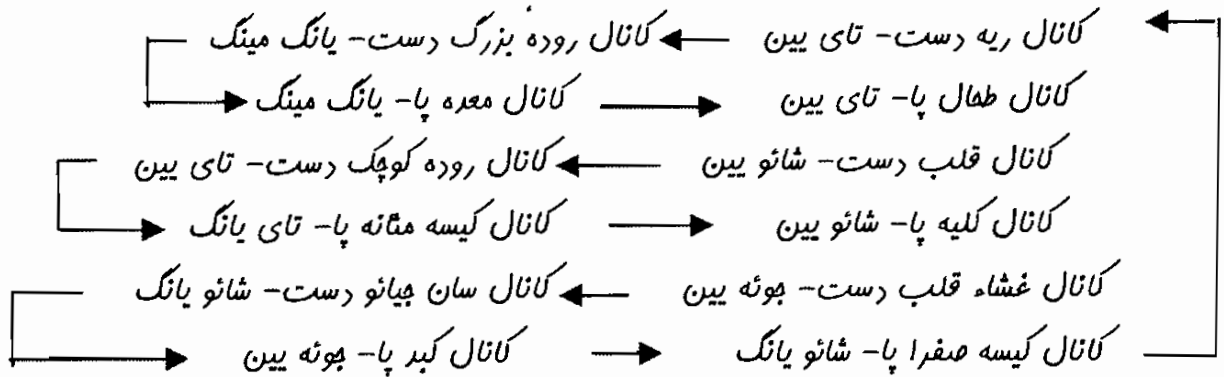
۳. کانال chong : chong بمعنای حیاتی (واجب) می باشد که یک کانال حیاتی مرتبط با همه کانالها است.

۴. کانال Dai : Dai بمعنای احاطه کردن و کمربند است و عملکرد آن پیوندسازی همه کانالها می باشد.

qiao : qiao بمعنای پاشنه است به این منظور که کانالهای *yinqiao* و *yangqiao* از پا آغاز می شوند، (۵. *yinqiao* - ۶. *yangqiao*).

wei : wei بمعنای دم می باشد و مشخص کننده ارتباط است به این معنی که کانالهای *yangwei* و *yinwei* بترتیب با همه کانالهای یین و یانگ در ارتباط می باشند، (۷. *yinwei* - ۸. *yangwei*).

اکنون نوبت به معرفی ۱۲ کانال منظم است، بنابر آنچه گفته شد با نگاهی به نمودار زیر:

براهتی می توان نام کاناتلها و ممل آنها را فرا گرفت ضمن اینکه در مباحث بعدی آنها را بطور واضح بر روی بدن نمایش فوایم داد .

(۲) عملکرد کاناتلها

وظیفه کاناتلها به گردش در آوردن خون و qi گرم کردن و تغذیه بافتها و پیوندسازی همه بدن است، آنچنانکه حافظ سلامت ارگانهای زانگ و فو، عضو، پوست، ماهیچه، رباط (تاندون) و استخوان می باشد، از دیدگاه آسیب شناسی ، کاناتلها مسئول رخ دادن و انتقال بیماری می باشند. کاناتلها نه تنها مدافل درونی برای عوامل بیماریزای بیرونی هستند، بلکه آنها گذرگاههای مهمی میان ارگانهای زانگ و فو، بافتها و ارگانهای بیرونی بدن می باشند، برای مثال عدم عملکرد کبد در ترفیع گستردگی qi ممکن است منجر به افت qi معده با ظهور حالت تهوع و استفراغ گردد. بعنوان مثال دیگر، درد سوزان و ریشی (زخمی) زبان به علت اشتعال آتش قلب است. پنانه هر یک از ۱۲ کاناتل مرتب، مرتبط و وابسته با یک ارگان خاص زانگ و یا فو می باشند، برای مثال عملکرد کبد، ترفیع و گستردگی qi در تراوش و دفع مواد زاید است، آن کاناتل در نایه « دیافرآگم » واقع است. صلبیه زرد و درد این نایه نشانگر افتلال در کبد می باشد،

بعنوان مثال دیگر، سرفه و درد قفسه سینه نشانگر افتلال در ریه است که وظایف انجام اعمال تنفسی را بر عهده دارد که سرپشمه آن در قفسه سینه می باشد.

Qi . خون و مایع بدن

qi فون و مایع بدن مواد اساسی در بدن جهت تقویت و حمایت فعالیت‌های حیاتی می باشند . موجودیت و عملکرد آنها به ویژه qi بطور کلی در فعالیت‌های تابعی ارگانها و بافت‌های متنوع آشکار می باشد. qi فون و مایع بدن همراه با ارگانهای زانگ و فو و کانالها، تئوری پایه و اساسی فیزیولوژی انسان را در طب باستان چین می سازند «

(۳) Qi

Qi در جنبه های متنوعی از فیزیولوژی (علم وظایف اعضاء) ، پاتولوژی (آسیب شناسی) و معالجه بالینی مورد بحث قرار می گیرد. بطور کلی در هنگام صحبت کردن در مورد کلمه qi دلالت بر هر دوی ماده و عملکرد داریم؛ برای نمونه، پاک کردن qi هدر رفتن qi و qi از اسانس غذا، مواد qi می باشند از طرفی مواد qi قلب، کبد، طحال، کلیه، معده و qi کانالها، qi تابعی و وظیفه مند است. ماده و عملکرد دو مفهوم متفاوت از هم می باشند اما ارتباط نزدیکی با هم دارند و نمی توانند کاملاً از هم جدا شوند به این دلیل که عملکرد باید بر مبنای یک ماده معین باشد، در حالیکه شکل معینی از ماده، منتهی به نمایش یک عملکرد مشابه است. توصیف کننده های ماده qi در بدن انسان متنوع با پخش، منبع و عملکرد می باشند .

منبع qi (yuanqi) بعنوان qi کلیه شناخته می شود، که جوهری ارثی از والدین و مرتبط با عملکرد تولیدمثل می باشد که اشاره به qi ارثی دارد .

تمیز کردن *qi* (*qingqi*) و *qi* از اسانس غذا، بترتیب از جو و غذای بعد از تولد حاصل می شود که بعنوان *qi* اکتسابی شناخته می شود. دو نوع *qi* در قفسه سینه اسانس *qi* (*zongqi*) را تشکیل می دهند که عملکرد اصلی آن تغذیه قلب و ریه و بالا بردن عملکردهای اداره فون و رگها و انجام تنفس را بر عهده دارد. هر دوی *qi* مغزی (*yingqi*) و *qi* تدافعی (*weiqi*) را ماده اساسی در غذا تشکیل می دهد.

(۴) خون

اسانس غذای مشتق شده توسط هضم و جذب طحال و معده به داخل قلب و ریه انتقال داده می شود و سپس بدافل فون قرمز توسط دو ارگان تغییر شکل داده می شوند. کلیه زفیره گاه اسانس می باشد. اسانس کلیه در فرآیند گردش فون از مغز و استفوان حمایت می کند. بنابراین فون شکلی از اسانس است که شامل اسانس غذا و اسانس کلیه می باشد. بعلاوه، *qi* کلیه انتقال و تغییر شکل دادن را توسط طحال و معده ترخیص داده و توان عملکرد تغییر شکل قلب و ریه را بالا می برد. فون از مغزی *qi* مایع بدن و اسانس کلیه ساخته می شود، که مواد اساسی برای اعمال فون می باشند برای مثال، « به جریان انداختن رگهای مغزی بدن و بالا بردن فعالیت های تابعی ارگانها و بافت های متنوع » فون و *qi* ارتباط نزدیکی با همدیگر دارند، گردش فون وابسته به *qi* می باشد، در حالیکه شکل رشد و پخش *qi* مرتبط با فون است. همچنین *Xu* (نقصان) *qi* اغلب منجر به *Xu* فون است، و *Xu* فون در گردش، اغلب منجر به *Xu* *qi* می باشد. رکود *qi* اغلب باعث رکود فون و بلعکس می باشد.

(۵) مایع بدن

غذا و نوشیدنی بویژه بعد از عمل جذب به مایع بدن تبدیل می شود، که در خون و مفره ها و درزهای بافتها وجود دارد. مایع بدن دو نوع می باشد: ۱. نوع شفاف و رقیق که جهت گرم کردن و تغذیه عضلات و مرطوب ساختن پوست بدافل آنها نفوذ می کند. ۲. نوع تیره و چسبناک که حمایت از مفره های مفاصل، مغز و روزنه های بدن، روان سازی مفاصل، سفت کردن مغز و مرطوب سازی روزنه ها را بر عهده دارد. عرق کردن، ادرار و بزاق همه اشکالی از مایع بدن می باشند. خون همچنین حاوی میزان زیادی از مایع بدن است. از لهاظ غیزپولوژیکی و پاتولوژیکی، عرق کردن، ادرار، بزاق و خون ارتباط نزدیکی با متابولیسم مایع بدن دارند.

علت شناسی بوجود آمدن بیماریها

بدن آدمی متصف به توانایی پایداری در مقابل تعرض نوع های مختلف از عوامل بیماریزا می باشد. آئپنانکه یک ارتباط تنگاتنگ را با نگهداری تعادل درونی، میان بدن انسان و شرایط محیط زیست برقرار می سازد. « این توانایی با نام عامل ضد بیماری (qi) خوانده می شود ».

۱. عوامل بیرونی

تغییرات نرمال در آب و هوای ۴ فصل عموماً به باد، سرما، تابستان گرم، رطوبت، خشکی و (گرمای، آتش، گرمای ملایم) نام گذاری میشود. فعالیت های حیاتی بدن انسان ارتباط نزدیکی با تغییرات آب و هوایی دارد. اگر این عوامل بطور غیر نرمالی تغییر کنند یا به طبیعت سازگار بدن انسان بزور فشار بیاورند، یا عامل ضد بیماری بدن ضعیف شده باشد، آتزمان است که بدن دچار بیماری خواهد شد.

الف) باد

عامل بیماریزای باد در بهار شایع می باشد که بعنوان بیماریهای باد از آن نام می برند. بعد از عرق کردن، یا فوایدن در یک آبنفور با قرار گرفتن در برابر باد علائم آن ظاهر می شود :

(۱) باد، دارای ویژگی پراکنندگی بسوی بیرون و بالا را دارد که یک عامل بیماریزای یانگ می باشد، از بیرون به بدن نفوذ می کند، اغلب به عضوهای بالای بدن و جهت تضعیف کردن qi تدافعی و باعث افتلال در باز و بسته کردن منافذ بر روی سطح بدن حمله می نماید. از علائم آن می توان، سردرد، گرفتگی دماغ، درد و سوزش گلو، پف کردن صورت، ناسازگاری با باد و عرق کردن را نام برد.

(۲) بادی که در تندبادها رخ میدهد با تغییرات سریع مشفص می شود که بیماریهایی که در این دسته روی می دهند، شامل التهاب و درد مفاصل و کپیر می باشد، (۳) بادی که با حرکت ثابت مشفص می شود، میل به حرکت دائمی دارد، که باعث حرکات غیرعادی یا اسپاسم و سفتی بالا تنه و عضوها می شود، گرفتگی و لرزش ۴ عضو و سفتی کردن را می توان نام برد. همچنین، کزاز، انصراف چشم و دهان و رعشه های صورت مرتبط با این عامل می باشند،

(۴) باد، مستعد در شرکت کردن با دیگر عوامل بیماری زا می باشد، عامل بیماریزای باد می تواند با سرما، رطوبت، فشکی یا گرما شریک شده و عاملهای بیماریزای کاملی با نامهای باد-سرما، باد-رطوبت، باد-فشکی یا باد-گرما را بوجود آورد، باد همچنین ممکن است با بلغم تولید یک علامت بیماری با نام باد-بلغم بنماید.

ب) سرما

عامل بیماری زای سرما در زمستان شایع می باشد که بعنوان عوامل بیماریزای سرما نام گرفته است. در فصل سرما، با پوشش لباس کم و بعد از عرق کردن در معرض سرما قرار گرفتن و... همه در رشد عامل بیماریزای سرما نقش دارند.

(۱) سرما یک عامل بیماریزای یین می باشد که یانگ **qi** را مصرف می نماید، یا به گونه ای دیگر سردی باعث افزایش یین و بنابراین عامل بیماریزای یین می گردد. وقتیکه یانگ **qi** بدن توسط سرما مصرف می شود، عملکرد نرمال خود را که بالا بردن درجه گرمی بدن است از دست می دهد و همچنین سرما با مواردی همچون سرد شدن بدن، لرزیدن، سردی اعضا، کمرنگی، اسهال با غذاهای هضم نشده در مدفوع و افزایش مہم ادرار روشن آشکار می شود.

(۲) سرما که با انقباض و رکود مشفص می شود توسط تعرض این عامل بیماریزا ممکن است باعث انقباض کانالها و تأخیر در گردش خون گردد، علائم آن درد طبیعی، سردی و بی هسی می باشد. سرما ممکن است همچنین باعث بسته شدن منافذ با سردی و کمبود در عرق کردن شود.

پ) گرمای تابستان

این عامل بیماری تنها در فصل تابستان رخ می دهد که با عنوان عامل بیماریزای تابستان گرم شناخته می شود. آغاز آن اغلب با قرار دادن بدن در مقابل نور خورشید در روزهای گرم، یا ماندن در یک اتاق گرم بدون تهویه می باشد.

(۱) تابستان گرم **qi** و یین را مصرف کرده و ممکن است باعث برهم زدن ذهن گردد. توضیح اینکه عامل بیماریزای تابستان گرم یک عامل یانگ می باشد که از جمله ویژگیهای آن بطور مستقیم و پراکنده بسوی بالا رفتن است. تعرض این عامل بیماریزا باعث افزایش عرق کردن، تشنگی، کوتاهی تنفس، سستی و غلیظ کردن ادرار می

باشد. در موارد شدید آن ممکن است بصورت تب بالا، بیقراری، پوست فشک قرمز، و همپنین علائم نافوشی رومی همچون حمله ناگهانی، روان آشفتگی و کما باشد.
 (۲) تابستان گرم، اغلب با رطوبت باعث بیماری می شود، پناپه باران، گرمای تابستان را جمع می کند. از علائم آشکار آن گیجی، احساس سنگینی در سر، احساس ففگی در سینه، حالت تهوع، بی اشتهایی، اسهال و تبلی عمومی را می توان نام برد.

ت) رطوبت

عامل بیماریزای رطوبت اساساً در فصل بارانی تابستان دیر رخ می دهد، که بعلت پوشش لباس مرطوب با عرق یا باران، یا امکان مرطوب و تماس مکرر با آب در طول کار بوجود می آید.

(۱) رطوبت یک عامل بیماریزای ذاتی است که در طبیعت پر بار می باشد. در هنگام تعرض، باعث بالا رفتن علائمی همچون سنگینی و یک احساس بادکردگی در سر می شود پناپه گویی که سر را با یک بانده می زنند. همپنین گیجی، سستی عمومی، سیری (احساس فقان) در قفسه و بالای شکم، حالت تهوع، استفراغ و یک طعم شیرین و چسبنده را در دهان بهمراه دارد.

عامل بیماریزای رطوبت یک ملعون در طبیعت بشمار می رود، تعرضات آن اغلب باعث بیماریهای پوست، زخم های تراوشی و آب و ادرار تیره و ... می شود.
 (۲) رطوبتی که با ناروانی و رکود مشفص می شود اغلب دیر اتفاق می افتد و با علائم bi (شامل التهاب و درد مفاصل) و التهاب مغز مسری همراه است.

ث) خشکی

این عامل بیماریزا اغلب در پاییز دیر، و قتیکه در جو فقدان رطوبت وجود دارد رخ می دهد. عامل بیماریزای فشکی مایع بین، کاهش می دهد (بویژه بین ریه) و از لحاظ درمانی، فشکی و درد گلو، سرفه فشک به همراه فلط سینه و ... از جمله بیماریهایی هستند که با این عامل بوجود می آیند.

ج) (گرما. آتش. گرمای ملایم)

گرما، آتش و گرمای ملایم هر سه عامل بیماریزای یانگ می باشند. آنها از یک طبیعت یکسان می باشند اما در شدت با هم تفاوت دارند. در میان آنها، آتش بیشترین شدت و گرمای ملایم کمترین شدت را دارد. گرما، همچون گرمای تابستان، دارای خصوصیات پراکندگی و کاهش بین با تمایل به سوی بر هم زدن ذهن را دارد.

(۱) تعرض گرما متمایل با تحریک باد، باعث افتلال در فون می شود. افزایش عامل بیماریزای گرما در فروج بین از کبد باعث سوء تغذیه تاندونها و کاتالها می گردد. از علائم آشکار آن می توان تب بالا که با آشفتهگی روانی و کما همراه است و همچنین تشنج، فشکی کردن، بالا رفتن چشم ها، را نام برد. این نوع را « شدت گرمای تحریک کننده باد » گویند. همچنین ممکن است باعث فون دماغ شدن و جوش های پوست شود که آن را می توان « افزایش گرمای بر هم زننده فون » نامید.

(۲) عفونت پوستی از جمله بیماریهایی هست که توسط این عامل بوجود می آید، همچنین بیماریهای پوستی مانند دمل بزرگ، جوش، التهاب و زخم با سرفی ممل، ورم، داغی و درد اساساً توسط این عامل بیماریزا بوجود می آیند.

۲.۲ عامل روحی

فعالیت‌های روحی مرتبط با احساسات می‌باشند که در طب باستان چین به شادی، عصبانیت، افسردگی، غم، تفکر زیاد، ترس و ترس ناگهانی طبقه بندی و با نام عوامل بیماریزای درونی شناخته می‌شوند. این ۷ احساس، بازتابی از حالات روحی انسان است، پدیده با تفریکات متنوعی در محیط زیست وی برانگیخته می‌شوند. بیماری‌هایی که اغلب با این عوامل صورت می‌گیرد، عدم عملکرد ارگانهای زانگ و فو و افتلال در گردش qi و خون را نشان می‌دهند. بعنوان مثال، عصبانیت به کبد، افزایش شادی به قلب، غم به ریه، تفکر به طحال، و ترس به کلیه صدمه می‌زند. به گونه ای دیگر افزایش غم، افسردگی و تفکر عمیق ممکن است باعث عدم فعالیت طحال و معده در انتقال و تغییر شکل داشته باشند که آن خود نیز باعث بی‌اشتهایی و سیری غیر عادی و بادکردگی بعد از وعده های غذا می‌شود.

۲. عوامل بیماریزای متفرقه

که شامل خوردن غذاهای ناهنجار، فشار زیاد و استرس یا فقدان توان فیزیکی، زخمهای پاره‌تی، رکود خون و بلغم می‌باشند که در ذیل به توضیح آنها می‌پردازیم؛

۱. خوردن غذاهای ناهنجار

(۱) به اجبار غذا خوردن یا زیاد خوردن غذای سرد یا قام که بر روی عملکرد طحال و معده در انتقال، تغییر شکل، دریافت و هضم و جذب غذا اثر گذاشته و باعث حالت تهوع، استفراغ، آروغ زدن هوای ناپاک، درد بالای شکمی و درد با بادکردگی شکم، قورقور شکم و اسهال میگردد.

(۲) افراط در نوشیدن الکل یا مواد روغنی و خوردن غذاهای بیش از اندازه پاشنی دار موجب تولید رطوبت-گرما یا بلغم-گرما می شود که اول بر روی طحال و معده اثر می گذارد.

(۳) خوردن مواد مغزی فیلی کم، بدلیل کمبود غذا و نیز ضعف طحال و معده مانع خوردن مواد مغزی با تأیید بر گوارش و جذب می شود. سوء تغذیه از نشانه های فون و qi ناکافی است که منتهی به مرض لاغری، سستی، گیجی، تاری دید، تپش قلب و حتی سنکوپ می شود.

(۴) خوردن غذاهای غیربهداشتی از جمله غذاهای آلوده به مواد سمی یا غذای بیات که بر روی طحال و معده اثر گذاشته و باعث بیماریهای انگلی روده ها می شود.

(۲) فشار زیاد و استرس یا فقدان توان فیزیکی

به گفته ای کهن در فرهنگ باستان چین «آب جاری بیات نمی ماند و لولاهای در، توسط گرم فورده نمی شوند» به این منظور که حرکت دائم ممکن است جلوی پیزههایی را که فاسد می شوند بگیرد و توان فیزیکی در زندگی مهم است. بهر حال اسرار ورزیدن روی فشار زیاد ممکن است به بیماریهایی بدلیل مصرف عامل ضد بیماری و با علائمی همچون لاغری، سستی، افزایش عرق کردن، تپش قلب، گیجی، و تاری دید همراه باشد. فقدان توان فیزیکی یا توان فیزیکی مورد نیاز باعث تأخیر در گردش qi و فون و بطور کلی ضعف عمومی، سستی، پاچی و کوتاهی تنفس بعد از فشار می شود. همچنین باعث پایین آمدن مقاومت عمومی بدن می گردد.

افزایش فعالیت‌های جنسی که به qi کلیه صدمه می زند، باعث آشکار شدن ضعف سلامتی، پشت درد، سستی و بیحالی می شود.

۳. زخمهای جراحی

همچون شکاف هایی بوسیله تیراندازی تفنگ، کوفتگی ها، رگ به رگ شدن، تاول ها و سوختگی ها، نیش و گاز گرفتن حیوانات یا حشرات است.

۴. رگود خون و بلغم

(۱) **رگود خون** : بعثت تأخیر در گردش خون بدلیل عوامل متنوع و از مبرای خود خارج شدن خون و به فضای میان بافت ها یا در حفره ها یا شیارها رفتن می باشد، خون باقیمانده در بدن باعث اختلالات عملکردی مختلفی می شود ،

(۲) **بلغم** : اختلالات عملکردی ریه، طحال و کلیه ممکن است باعث نامنظمی متابولیسم آب، استفراغ پفش غیر عادی مایع بدن می شود، وقتیکه بلغم تشکیل می شود ممکن است در پفش های از بدن و علائم مختلفی همچون موارد زیر داشته باشد :

الف) بلغم-رطوبت : که بر روی ریه (سرفه، آسم و دفع بلغم با افزایش خلط) اثر می گذارد.

ب) بلغم. قلب را می پوشاند : که باعث کما و فرقر در گلو می شود.

ج) بلغم مانع کانالها می شود : که خلجی ناقص، انحراف چشم ها و دهان و بی حسی اعضاء را برنبال دارد.

د) بلغم زیر پوست نگهداری می شود : این گرفتگی شکل نرمی دارد و برآمدگی قابل حرکتی است .

« شیوه های تشخیص »

۱. معاینه (بررسی با چشم)

۲. گوش کردن (به صداهای داخل بدن) و حس بویایی

۳. پرسش کردن

۴. معاینه با دست

به عنوان ۴ شیوه تشخیص در طب باستان چین شناخته می شوند. که در ذیل به طور مفصل به بررسی هر یک از آنها می پردازیم.

(۱) معاینه بوسیله مشاهده با چشم

الف) مشاهده عبارات و بیانات بیمار

بیان یک ابراز پیرونی از فعالیت‌های حیاتی می باشد. بطور کلی در مورد صحبت کردن، اگر بیمار در حالت یک روحیه بطور مساعد باشد دارای رفتارهای نرمال با درفشش در چشم

و پاسخ آگاهانه است و اگر بیمار بدون رویه مساعد باشد در بیان الفاظش بی تفاوت همراه با چشم‌های گرفته و پاسخ‌های کسل‌کننده است.

(ب) مشاهده رنگ پوست بیمار

مردم اغلب از رنگ‌های مفتلفی می‌باشند، با این حال یک پوست درفشان با رنگ طبیعی یک حالت نرمال می‌باشد. برای نمونه، رنگ بدن یک فرد چینی سالم، اندکی تیره با درفشش و پوره سرخ و سفید است.

رنگ چهره ناسالم: قرمز که نشانه وجود گرما است؛ کم‌رنگی که نشانه وجود سردی یا **XU** فون است؛ زرد روشن که نشانه یرقان و ارغوانی مایل به آبی بعلت رکود فون یا درد شدید است. درباره علائم رنگ‌های مواد زائد بدن از قبیل، مواد ترشح شده توسط بینی، فلط، مدفوع، ادرار و ترشح مهبلی، که روشن و سفید می‌باشد بطور کلی نشانه **XU** و سردی است، در حالیکه رنگ تیره و زرد نشانه **shi** و گرما است. قابل توصیه است که رنگ‌ها در روز روشن نگریسته شود زیرا رنگ واقعی زیر نور لامپ آشکار نمی‌شود، بویژه اگر لامپ دارای رنگ‌های سایه دار باشد.

(پ) مشاهده ظاهر بیمار

مشاهده شکل ظاهری بیمار شامل این است که بدانیم آیا بیمار چاق است یا لاغر و آیا اینکه تغییر غیر عادی در شکل ایستادن و شیوه راه رفتن، نشستن، دراز کشیدن وی مشاهده می‌شود آیا هیچ حرکت غیر نرمالی در بالاتنه و اعضایش قابل مشاهده است، بطور مثال در شخص چاق اغلب **XU qi** و بیشتر بلغم-رطوبت وجود دارد؛ در حالیکه در شفقی که مرض لاغری دارد اغلب فزونکاری آتش نوع **XU** وجود دارد. فلج بودن دست‌ها و پاها معمولاً نشان از غیر کافی بودن **qi** و فون وانسداد کانالها است.

همچنین تشنج، انحراف چشم ها و دهان و پپییدگی ماهیچه ها، معمولاً بدلیل نقصان یین و فون است، که اثر در سوء تغذیه رباط ها و رگها دارد. این علائم ممکن است همچنین بعلت تعرض عوامل بیماریزا به داخل کانالها بوجود آیند.

ت) مشاهده زبان

این نوع مشاهده شامل مشاهده زبان و پوشش روی آن می باشد که شیوه ای مهم در تشفیص بوسیله معاینه می باشد. ارتباط نزدیکی میان زبان و ارگانهای زانگ و فو، کانالها، qi، فون و مایع بدن وجود دارد. هر افتلالی ممکن است اثری آشکار روی زبان بگذارد. که رنگ، شکل و شرایط فشکی یا رطوبت همچنین جنبدگی زبان در تشفیص نوع بیماری بسیار مهم می باشد. یک زبان نرمال دارای یک ساینز مناسب، رنگ قرمز روشن، آزاد در حرکت و بایک پوشش لایه نازک سفید روی سطح آن که نه فشک و نه زیاد مرطوب است می باشد. ابتدا زبان و سپس پوشش روی آن را بررسی می کنیم.

(۱) زبان

a) **زبان رنگ پریده**: کم رنگتر از زبان نرمال قرمز می باشد که نشان از علائم xu یا نوع سردی دارد که باعث تضعیف یانگ qi و غیر کافی بودن qi و فون یا بعلت تعرض عامل بیماریزای بیرونی سرما می باشد.

b) **زبان قرمز**: بطور غیر نرمال قرمز روشن می باشد که نشانه های متنوعی از علائم گرما از قبیل نوع shi بعلت تعرض عامل بیماری زای گرما و نوع xu که اثر در مصرف مایع یین دارد.

c) **زبان قرمز عمیق**: رنگ قرمز عمیق زبان در حالت شدیدی از یک بیماری تبی که توسط عامل بیماریزای گرما از بیرون به داخل بدن انتقال می یابد رخ میدهد.

همچنین بنظر می آید که بیمار از یک بیماری بطول انجامیده رنج می کشد بطوریکه مایع بین تفلیه گشته و آتش درونی که از نوع Xu می باشد، فزونی یافته است .

d) زبان مایل به ارغوانی (یا با نقاط ارغوانی): که نشان از رکود qi و فون است و همچنین نشان از فزونی سرمای درونی بعلت نقصان یانگ می باشد.

e) زبان شل: یک زبان بزرگتر از نرمال، شل، و سفید در رنگ و بعضی وقتها با جا ماندن اثرات دندان بر روی لبه های آن، نشان از نقصان هر دوی qi و یانگ و نگهداری رطوبت-بلغم در داخل بدن است و زبان شل عمیقاً قرمز در رنگ، نشانه فزونی عامل بیماریزای گرما در درون و فزونکاری آتش قلب می باشد.

f) زبان شکاف برداشته: فظ ها یا شکافهای نامنظم روی زبان نشان از مصرف مایع بدن توسط افزایش گرما می باشد، همچنین از دست دادن اسانس کلیه و فزونکاری آتش بعلت نقصان بین است. زبان شکافته شده ارثی و زبان شکافته شده بدون هیچ علائم بیماری بطور نرمال مورد ملاحظه قرار می گیرد.

g) زبان خاردار: جوانه های برآمده روی سطح زبان تورمی همچون خار دارند، و معمولاً در رنگ قرمز هستند که نشان از فزونکاری عامل بیماریزای گرما می باشد.

h) زبان سفت و لرزنده: زبانی که سفت و دارای برآمدگی سفت یا به حالت جمع شدگی منتهی به لکننت دارد، نشان از تعرض عامل بیرونی گرما و موجب افتلال ذهن توسط بلغم-گرما می شود. همچنین موجب زیان بین کبد توسط گرمای قوی که بار را بهوم می زند یا کانالها را توسط بلغم-بار مسدود می کند. زبان لرزنده بنظر بیماری دنباله داری است که اغلب نشان از نقصان هر دوی qi و بین دارد .

i) زبان منحرف شده: که نشان از انسداد کانالها توسط بار- بلغم می باشد.

(۲) پوشش روی زبان

(a) پوشش سفید : این پوشش ممکن است نازک و یا ضعیف، چسبناک یا فشک باشد. یک پوشش نازک سفید زبان نرمال است، اما وقتیکه بنظر یک بیماری بیرونی بشمار می رود، آن معمولاً نشان از تعرض به ریه توسط باد-سردی است. پوشش ضعیف سفید زبان معمولاً نشان از نگهداری غذا می باشد. پوشش چسبناک معمولاً نشان از تعرض بوسیله عامل بیرونی سردی-رطوبت یا نگهداری بلغم-رطوبت در درون می باشد. پوشش زبان فشک سفید معمولاً نشان از تعرض بوسیله عامل وابسته به طاعون است.

(b) پوشش زرد : این پوشش نیز ممکن است، نازک، ضعیف، چسبناک یا فشک باشد. که پوشش زرد نازک معمولاً نشان از تعرض به ریه توسط باد-گرما می باشد، در حالیکه پوشش ضعیف زرد معمولاً نشان از تجمع ماندگار غذا در معده و روده ها است. پوشش چسبناک زرد زبان معمولاً نشان از معنی دادن تجمع رطوبت-گرما در درون یا انسداد ریه توسط بلغم-گرما می باشد. پوشش فشک زرد زبان معمولاً نشان از تجمع گرما در معده و روده ها که نتیجه در زبان بین دارد.

(c) پوشش سیاه مایل به خاکستری : این پوشش روی زبان ممکن است فشک یا مرطوب باشد. پوشش مرطوب معمولاً بمعنی نگهداری رطوبت-سردی در درون یا سردی قبلی زیاد درونی بعلت نقصان یا نگ می باشد و پوشش فشک معمولاً نشانه مصرف مایع بدن بوسیله افزایش گرما یا فزونکاری آتش بعلت نقصان بین است.

(d) پوشش پوست انداختن : این پوشش بعنوان جغرافی زبان شناخته می شود اگر تمام سطح زبان پوست بیاندازد به یک سطح هموار تبدیل می شود و در این شرایط

آن را زبان صیقلی می نامند- هر دوی این نشانه ها نمایانگر بمران در یک بیماری طولانی که عامل ضد بیماری بشدت صدمه دیده و بین بطور فاشی نقصان یافته می باشد .

۲. معاینه با گوش کردن بصداهای بدنی و حس بویایی

(۱) شنیدن

(a) **گوش کردن به صحبت :** در حالت کلی صحبت کردن بطور ضعیف و با صدای پایین نشان از علائم نوع *Xu* می باشد در حالیکه صحبت کردن با بنیه خوب نشان از نوع *shi* است. هزیان بمعنی تیرگی قلب توسط گرما-بلغم است. غرغر کردن یا پرگویی زیاد بمعنی افتلال در ذهن می باشد. لکنت اشاره بر ممانعت کانالها بوسیله باد-بلغم دارد.

(b) **گوش کردن به صدای تنفس :** تنفس ضعیف بهمراه تنفس کوتاه و عرق کردن بعد از فشار کم معمولاً نشانه نقصان *qi* قلب و ریه می باشد؛ تنفس ناهنجار و فشن بهمراه آسم و فلط زیاد نشانه علائم گرما-بلغم یا رطوبت-بلغم در ریه وابسته به نوع *shi* می باشد.

(c) **گوش کردن به صدای سرفه :** سرفه با یک صدای زمفت و فشن معمولاً نشانه تعرض باد-سردی به ریه یا تجمع سردی-بلغم در ریه می باشد. سرفه با صدای واضح نشانه تعرض به ریه توسط باد-گرما یا تجمع گرما-بلغم در ریه است. سرفه فشک با فلط کم اغلب بعلت صدمه رساندن به ریه با عامل بیماریزای فشکی یا یک دوره طولانی نقصان بین ریه می باشد .

(۲) بوییدن

بوی زنده مواد زایر و تفلیه شده نشانه علائم گرمای نوع *shi* است، در حالیکه بوی بی مزه نشانه سردی نوع *xu* است. برای نمونه فلت غلیظ با بوی ناپاک نشانه گرما- بلغم در ریه می باشد، در حالیکه فلت بی بو، واضح و رقیق نشانه سرما- بلغم در ریه است. ادرار کم زرد رنگ عمیق با یک بوی رنجاننده نشانه رطوبت-گرما در کیسه مثانه است، در حالیکه ادرار فراوان، واضح و بی بو نشانه سرما در کیسه مثانه و وابسته به نوع *xu* است. در تنفس کیرداشتن نشانه گرما در معده می باشد.

۲. پرسش کردن از بیمار

پرسش کردن از بیمار یا همراه او ما را در امر درمان بسیار یاری می نماید تا عوامل بیماریزا را بهتر تشخیص دهیم.

(۱) سردی قلب

رفردهای همزمان سردی و تب در آغاز یک بیماری نشانه تعرض به بفش های سطحی بدن بوسیله عوامل بیماریزای بیرونی میباشد. اگر سردی شرایط غالب را دارد نشانه تعرض توسط باد-سرما است، در صورتیکه تب شرایط غالب را دارد، نشانه تعرض توسط باد-گرما می باشد.

سردی بدون تب ممکن است بعلت عامل درونی سرما باشد که نتیجه در ضعف یانگ *qi* دارد. این ممکن است وقتی که عامل بیماریزای بیرونی سرما بطور مستقیم بر روی یک ارگان زانگ یا فو اثر می گذارد نیز رخ دهد. در این قبیل موارد، اساس سرما، درد در نایه شکمی و اسهال با غذاهای هضم نشده در مدفوع وجود دارد.

تب بدون سردی ممکن است رخ بدهد. تب بالا داشتن نشانه افزایش گرما در درون بدن بعلت تعرض عامل بیماریزای بیرونی یا انتقال عوامل بیماریزای بیرونی به داخل

باشد . تب کم در یک زمان معین از روز که اتفاق می افتد بعنوان تب جزر و مدی شناخته می شود، عامل سبب شناسی، آغاز گرمای درونی ای است که توسط نقصان بین بوجود می آید. بیمار ممکن است یک احساس بیقراری، که از درون به سطح بدن انتقال می یابد را داشته باشد، که با نام « تب جزر و مدی که سرپشمه در استفوان دارد» فوآنده می شود .

(۲) عرق کردن

زمانیکه بفشهای سطحی بدن توسط عامل بیماریزای بیرونی باد-گرما مورد تعرض قرار می گیرد، ما دچار عرق کردن می شویم، در حالیکه فقدان عرق، بمعنای تعرض باد-سرما به بدن است . عرقهای متناوب و مکرر با دفع قلیل به عرق کردن اتوماتیک معروف است، که آن معمولاً بعلت ضعف یا ننگ *qi* و سستی *qi* تدافعی می باشد. عرق کردنی که در طول فوآب و ایستادن در حالت بیداری رخ می دهد بعنوان عرق کردن شبانه نامیده شده است، که معمولاً نشان از یک علامت فیلی جدی از فرسودگی کلی یا ننگ *qi* می باشد .

(۲) غذا و نوشیدنی. اشتهای و حس چشایی

تشنگی با میل به خوردن مایع ها به نظر نشان از علائم درونی گرما دارد، در حالیکه نداشتن تشنگی، یا بدون میل به خوردن مایع ها نشان از سرما-رطوبت دارد. نوشیدنی ها و غذاهای سرد فاکتی از علائم گرما می باشد، در حالیکه نوشیدنی ها و غذاهای داغ دلالت بر علائم سرما دارد. بی اشتهایی، بی مزگی در دهان و سیری در شکم و بالای آن، نشان از ضعف طحال و معده دارد. بیقاعده آروغ زدن، استفراغ و انزجار در رؤیت غذا قبل از اینکه سیر بشوید نشان از نگهداری غذا دارد. پشبنگی و شیرینی مزه در

دهان نشان از رطوبت-گرما دارد، در هالیکه مزه تلخ در دهان اشاره به فزونی آتش کبد و کیسه صفرا دارد.

(۴) خروج مدفوع و ادرار

یبوست بعلت فشکی مدفوع به طور کلی نشان از گرما در روده ها می باشد که وابسته به علائم نوع *shi* است- یبوست در اشخاص مسن، زنان بعد از وضع حمل یا بعد از بیماریهای متعددی در افراد رخ می دهد، که نشانه یک علامت از نوع *xu* بعلت نقصان *qi* و ناکافی بودن مایع بدن را دارد. مدفوع فونی با چرک، از علائم عمده از وجود رطوبت-گرما در روده ها است. مدفوع شل با غذای هضم نشده نشان از ضعف و سرمای طحال و معده می باشد.

اسهال مداوم قبل از بامداد مربوط به نقصان یانگ طحال و کلیه است. ادرار زرد رنگ عمیق بطور کلی نشان از گرمای نوع *shi* دارد در هالیکه ادرار واضح و فراوان نشان از گرمای نوع *xu* دارد. ادرار مکرر با مقدار اندک و زرد پر رنگ در نشان از تجمع رطوبت-گرما در کلیه و کیسه مثانه دارد، ادرار مکرر با شکل واضح نشان از *xu* و سردی کلیه و کیسه مثانه دارد. نگهداری ادرار یا مشکل پکانیدن آن اغلب بعلت نگهداری رطوبت-گرما در کیسه مثانه است، ناکافی بودن یانگ کلیه نشان از وجود سنگ یا رکود فون می باشد. ادرار قلیل اغلب بعلت *xu* هر دوی طحال و کلیه و تجمع با نگهداری آب در بدن روی می دهد.

(۵) درد

دردی که با فشار آوردن روی آن بدتر شود وابسته به نوع *shi* است و اساساً نتیجه در تعرض عوامل بیماریزای بیرونی، انسداد کانالها، رکود *qi* و فون، انگل روده ای،

نگهداری غذا با انسداد بوسیله بلغم دارد. دردی که با فشار بر روی آن آرام شود وابسته به نوع xu است و آن معمولاً با سوء تغذیه تاندونها و کانالها بعلت ناکافی بودن qi و فون و به هدر دادن اسانس yin همراه است. دردی که با گرما فرونشانده شود از طبیعت سرد است و دردی که با سرما فرونشانده شود از طبیعت گرم است.

سردرد در بیماریهای فاد با تعرض عوامل بیماری زای بیرونی بوجود می آید. سردرد مانند کار با عملات تکراری بطور کلی بعلت رکود فون یا افتلال بسوی بالای بلغم می باشد. سردرد تأخیری با یک احساس تهی در سر که با حالت طغیانی و تیرگی دید میباشد بعلت ناکافی بودن qi، فون و به هدر دادن اسانس یین است. درد روی دیافراگم معمولاً نشان از افتلال قلب و ریه دارد، درد در ناحیه شکمی (معدی) نشان از افتلال طحال و معده دارد؛ درد در ناحیه کمری یا اطراف ناف نشان از افتلال در کلیه و کانال پونگ دارد، درد زیر ناف و در پایین شکم نشان از افتلال کلیه، کیسه مثانه یا روده های بزرگ و کوچک دارد؛ درد در ناحیه دنده ای نشان از افتلال در کبد و کیسه صفرا دارد.

(۶) خواب

بی خوابی به معنای مشکل خواب رفتن، یا بطور سالم نفوابیدن، بیداری آسان و دوباره نتوان نفوابیدن است. بی خوابی همراه با گیبی و تپش قلب معمولاً نشان از اغت فون برای تغذیه قلب بعلت نقصان هر دوی قلب و طحال می باشد. بی خوابی همراه با بی قراری در ذهن و افتلال در رویای خواب نشان از فزونکاری آتش قلب است. بطور مشکل در نفوابیدن بعلت ناراحتی شکمی بعد از یک وعده سیو خوردن نشان از افتلال qi معده و بی قراری در ذهن می باشد.

عدم کنترل خواب آلودگی بعنوان خواب مرگی معروف است. اگر آن همراه با گیبی باشد نشان از تجمع بلغم-رطوبت در داخل است. یک وضعیت نیم خواب با سستی

عمومی نشان از نقصان یانگ قلب و کلیه دارد. بی حسی با ظهور گرما نشانه های اولیه حالت کما است که با افتلال ذهن بعلت تله انداختن گرما به سوی داخل می باشد، در حالیکه بی حسی بدون نشانه های بروز گرما، اما با فلت فیلی تند در گلو و زبان ضفیم با پوششی پُسبناک، نشان از تیرگی ذهن توسط بلغم و رطوبت است.

(۷) قاعدگی زنانه

برای بیماران زن همچنین درباره قاعدگی زنانه، باید از سابقه مرض و درمان زایمانی زنان متاهل سوال پرسید. قاعدگی به یک سیکل مفصم، افزایش در میزان و به رنگ قرمز عمیق، اساساً به علائم گرمای از نوع *shai* وابسته است. یک سیکل بطول انبامیده، با مواد تغلیه شده به رنگ روشن متعلق به علائم سرما از نوع *xi* می باشد. درد تورم پیش از قاعدگی در پایین شکم که با فشار روی شدت جریان و یک قاعدگی با رنگ مایل به ارغوانی تیره با توده هایی در آن بمعنی رکود *qi* و فون می باشند. درد بعد از قاعدگی در پایین شکم که نشان از فشار روی جریان قلیل، یک قاعدگی مایل به سرخ روشن در میزان آن است توسط *xi* فون بوجود آمده است.

قاعدگی رقیق سفید رنگ با بوی کم و همراه با کمر درد که نشان از نقصان یانگ طحال و کلیه و تجمع سرمای درونی می باشد؛ قاعدگی غلیظ زرد رنگ با بوی زننده، نشان از جریان رو به پایین رطوبت-گرما می باشد. فونریزی زهدان بطور بی قاعده بعد از یائسگی، یا تغلیه در هم مهبل به رنگ زرد و سفید با چرک و فون ممکن است نشان از یک بیماری سفت زهرآگین رطوبت در زهدان داشته باشد.

۴. معاینه با دست

۱. احساس کردن نبض

معملی واقع بر روی محور مچ که تپش های شریانی را برای احساس نبض در نظر می گیریم به سه دسته *guan.cun* و *chi* تقسیم می شوند. نایه شبیه نیزه ای در مسیر زند زبرین که به *guan* معروف است و میان *guan* و شیار مچ که *cun* نام دارد و مجاور *chi.guan* نام دارد. این سه نایه در سمت دست چپ بترتیب برای *guan.cun* و *chi* بازتابی از شرایط قلب، کبد و کلیه است و در سمت دست راست بازتابی از شرایط ریه، طحال و کلیه می باشد.

در هنگام گرفتن نبض بیمار به او اجازه دهید تا دستش را به راحتی روی یک بالشک قرار دهد بطوری که کف دستان او به سمت بالا باشد. اول نایه *guan* بیمار را با انگشت میانی، سپس انگشت اشاره و حلقه را به طور طبیعی روی نایه های *cun* و *chi* بگذارید. انگشت را ابتدا به سبکی فشار دهید، سپس بطور میانه و سرانجام به سنگینی فشار دهید و در یک دید کلی عمق-میزان تکرار-ریتم-کشش و شکل نبض را بدست آورید. هر تغییر غیر عادی در هر نایه از نبض باید با اعمال فشار یکنواخت روی سه نایه نمایش داده شود، سپس احساس جداگانه سه نایه و مقایسه کردن بمنظور احساس درست نبض انجام شود. در اینجا ما تعدادی از نبض ها را نام برده ایم /

یک نبض عادی دارای فرکانس متوسط، بعنوان مثال ۴-۵ ضربه در هر تنفس، و ریتم منظم می باشد و آن یکنواخت و قدرتمند است.

مطالعه نبض های غیر عادی:

(۱) نبض سطحی

این نبض زمانیکه انگشت را بطور ضعیف و به سبکی روی فشار قوی قرار می دهیم، نشان داده می شود. این نوع اغلب در حالت اولیه ی یک بیماری برونزا روی می دهد. بعنوان مثال، علائم پیرونی، که ممکن است در بیمارانی که از بیماری بطول انجامیده عذاب می کشند و کسانیکه در یک حالت کلی ضعیف هستند روی دهد.

(۲) نبض عمیق

هنگامیکه لمس سطحی، نبض آشکار را نشان نمی دهد، در حالیکه با فشار سنگین روی آن نبض آشکار می شود. این نوع اغلب در علائم داخلی روی می دهد.

(۳) نبض کند

سرعت این نبض کند است، با کمتر از ۴ ضربه در هر تنفس، این اغلب نشان از علائم سرما می باشد.

(۴) نبض تند

سرعت این نبض تند است، با بیش از ۵ ضربه در هر تنفس، این اغلب نشان از علائم گرما است.

(۵) نبض نوع xu

این نبض ضعیف و بی توان و روی فشار سنگین ناپدید می شود این نوع اغلب در علائم نوع xu ظاهر می شود.

(۶) نبض نوع shi

این نوع نبض قوی است و احساس یکنواخت بودن را از آن روی فشار عمیق داریم. این نوع اغلب در علائم نوع shi ظاهر می شود.

(۷) نبض سیمی (سفت)

در لمس این نبض احساس سفتی و قدرت‌مندی را می‌کنیم گویی که روی یک رشته از کمان کشیده شده فشار می‌دهیم. آن اغلب نشان از ناکافی بودن یین و فزونیکاری یا تانگ کبد می‌باشد.

(۸) نبض غلتان (رول)

این نبض با احساس همواری، روانی و قدرت همراه می‌باشد، و اغلب زمانیکه افزایش بلغم یا نگهداری غذا وجود داشته باشد روی می‌دهد. این نوع نبض ممکن است در انسانهای سالم با فراوانی *qi* و فون در طول دوره بارداری در زنان نیز مشاهده شود.

(۹) نبض نخ مانند

پنانه‌ای از نام آن پیدا است این نبض نرم است. آن اغلب در علائم *Xu* (نقصان) هر دو *qi* و فون مشاهده می‌شود.

(۱۰) نبض کوتاه

حرکات این نبض ناهموار و کوتاه به همراه ضربان بی‌قاعده و نامنظم می‌باشند. نبض کوتاه نوع *shi* نشان از فزونیکاری گرما، زیاده‌ی بلغم، رکود *qi* و فون و نگهداری غذا است. نبض کوتاه از نوع *Xu* یک علامت غش کردن می‌باشد.

(۱۱) نبض گره خورده

این نبض کند و تدریجی به همراه ضربان نامنظم، که نشان از سرمای درونی یا نگهداری سرما-بلغم و رکود فون در داخل می‌باشد.

(۱۲) نبض ادواری

این نوع نبض کند و تدریجی با ضربان از دست رفته در فواصل منظم می باشد. که آن اغلب در بیماری که افتلال *qi* و خون و کاهش یانگ *qi* دارند روی میدهد .
* نبض کوتاه، نبض گره فورده و نبض ادواری همه دارای ضربان نبض از دست رفته هستند.

* کیفیت نبض ممکن است بر طبق عواملی همچون مایع بدن، فعالیت و سافتمان کلی بیمار و آب و هوا متنوع باشد. این نکات در تشفیص بسیار مهم هستند .
* تجارب بلند طبی، مورد نیاز برای شناسایی دقیق نوع های مختلف نبض می باشد. هنگامی که دو یا چند نوع از نبض در یک بیمار مشاهده می شود، برای مثال ترکیب نفی و تند، عمیق و نفی، یا نفی و سیمی برای سافتن یک آتالیز جامع از لحاظ طبی بسیار مهم می باشد.

۲. معاینه دستی کانالها و نقاط

در افتلالات مربوط به ریه، برای نمونه ممکن است یک حالت برآمدگی در نقطه *feishu* (u. b. ۱۳) با دست لمس شود و در افتلالات مربوط به کبد در نقاط *Ganshu* (u. b. ۱۸) و *Qimen* (Liv. ۱۴) ممکن است یک حالت نازکی و ملایمت لمس شود و نیز در افتلالات درد عصبی در معده ممکن است در نقاط *weishu* (u. b. ۲۱) و *zusanli* (st. ۳۶) یک حالت ملایمت و نرمی احساس گردد.
معاینه شکم با دست نیز امر مهمی در طبابت می باشد. در بادکردگی شکم در هنگامی که به آن ضربه می زنیم اگر صدای طبل برده اما ادرار عادی باشد نشان از رکود *qi* است؛

اگر صدای ریزش (پلپ پلپ) بردهد و یک احساس موج زدن در معاینه با دست درک شود نشان از تجمع مایع است.
 توده های سفت ثابت در شکم نشان از رکود خون است. ناثابتی توده های نرم ممکن است بعلت رکود qi بوجود آمده باشد. یک گروه توده لمس شده در سمت چپ شکم با فشکی نشان از نگهداری مدفوع فشرک دارد. منعکس شدن درد به سمت راست و پایین شکم نشان از آماس ضمیمه روده (آپاندیس) دارد که نشان از رکود qi و خون است.

圖之診師診覆

تفکیک علانم مشخصه بیماری

تعیین هویت یک علامت مشفیهٔ مرض متضمن، سافتن آنالیز بیشتر و امتزاج اطلاعات پزشکی برای کسب شیوه درمان واقعی با بکارگیری ۴ شیوه تشفیص، رشد، ممل، درجه نیروی مقابله، میان مقاومت بدن و عوامل بیماریزا می باشد. شماری از شیوه ها برای تفکیک علائم مشفیه مرض که بطور فلامه معرفی می شود شامل موارد ذیل می باشند :

الف) تفکیک علائم مشفیه بیماری بر طبق ۸ اصل

این ۸ اصل شامل، دافلی و فارچی بودن، سرما و گرما، Xu (نقصان) و Shi (افزایش) و بین و یانگ می باشند. در یک دید کلی، توصیف کننده های فارچی و دافلی مربوط به عمق بیماری، سرما و گرما به طبیعت و ماهیت بیماری، Xu (نقصان) و Shi (افزایش-زیادی) به نیروهای تضادی در کشمکش میان عوامل بیماریزا و ضدبیماری و بین و یانگ مرتبط با طبقه های بیماری می باشند. که بین و یانگ اصل مهمی در میان این ۸ اصل می باشند.

که به توضیح هر یک از این ۸ اصل می پردازیم :

۱. داخلی و خارجی

علائم مشفیه مرض نوع فارچی اشاره ای به تعرض عوامل بیماریزای بیرونی به بفش های سطحی بدن دارد که در آغاز ناگهان و در طول دوره کوتاه است. عمده ابرازها عدم تحمل سرما (باد)، تب، سردرد، گرفتگی دماغ و نبض سطحی است. اما علائم مشفیه مرض نوع دافلی موجب انتقال عوامل بیماریزای بیرونی به دافل می شوند، اگر این ها بموقع بیرون نشوند، آنها ممکن است موجب حمله مستقیم به ارگانهای زانگ و فو توسط عوامل بیماریزای بیرونی گردند. همچنین عدم عملکرد ارگانهای زانگ و فو از جمله مسبب های علائم دافلی می باشند. بطور کلی صحبت کردن علامت اصلی در

شناسایی علائم مشفیه مرض داخلی و خارجی است. تب ب همراه عدم تحمل سرما(یا باد) در جلو، در حالیکه در تب، عقب، همراه با عدم تحمل سرما یا باد نیست. هر دوی علائم داخلی و خارجی ممکن است توسط سرما، گرما، Xu (نقصان)، یا shi (افزایش)، و دیگر جلوه های متنوع طبی پیچیده شوند. (مراقب تشفیص صحیح میان آنها باشید) به جدول زیر توجه کنید:

	علائم خارجی	علائم داخلی
سرما	تب، سرد شدن، عرق نکردن، نبض سطحی و قوی، پوشش نازک سفید زبان و ...	سرد شدن، عضوهای سرد، کمرنگی، عدم تشنگی، مدفوع شل، ادرار واضح و فراوان، نبض عمیق و کند، زبان رنگ پریده و ...
گرما	تب با عدم تحمل باد، ممکن است عرق کند- کمی تشنه، نبض سریع و سطحی، پوشش زرد نازک روی زبان و ...	تب بالا، تشنگی، ناتوانی و بی قراری، سرخ شدن صورت، چشم های قرمز، یبوست، ادرار کم زرد عمیق، نبض سریع نوع shi، زبان قرمز با پوشش زرد و ...
Xu (نقصان)	عرق نکردن، عدم تحمل باد، نبض کند و سطحی و ...	تنفس ضعیف، بی هسی- سستی عمومی، تپش قلب، سرگیجه، نبض عمیق نوع Xu، زبان رنگ پریده و شل با پوشش سفید و ...
Shi (زیادی)	بدون عرق، درد عمومی، نبض سطحی و قوی، پوشش	تنفس ناهنجار، صدای قلبیه، ناتوانی، سیری در سینه، بادکردگی

	سفید زبان و...	شکم، یبوست، نبض عمیق نوع shi، زبان ناهموار با پوشش ضعیف و ...
--	----------------	---

ب) سرما و گرما

بیماریهایی که توسط عامل بیماریزای گرما، گرمای تابستان یا فشگی بوجود می آیند اساساً علائم گرما، و آنهایی که توسط عامل بیماریزای سرما بوجود می آیند اساساً علائم سرما می نامند. xu بین یا یانگ ممکن است بترتیب منتهی به علائم گرما یا سرمای نوع xu گردد. این ها باید از نوع shi تشفیص داده شود. تشفیص میان علائم گرما و سرما زیاد مشکل نیست، به جدول زیر نگاه کنید تا تفاوتها را به خوبی احساس کنید.

علائم سردی نوع shi	علائم گرمای نوع xu
سرد شدن، عضوهای سرد، عدم تشنگی، افزایش قلط، کم رنگی، درد شکمی که با فشار بدتر می شود، مدفوع شل، افزایش مایه ادرار آشکار و ...	تب بالا، تشنگی، سرخ شدن صورت، یبوست، سرفه پشمها، ناهوشیاری و ...
نبض عمیق کند نوع shi	نبض سریع نوع shi
زبان رنگ پریده با پوشش چسبناک ضعیف یا سفید	زبان قرمز یا قرمز عمیق با پوشش زرد فشک

پ) xu (نقصان - کمی - کاهش) و shi (زیادی - افراط - افزایش)

علائم نوع xu به بیماریهایی گفته می شود که در آنها عملکرد بدن انسان ضعیف، عامل ضد بیماری ناکافی و عدم تعادل بین و یانگ وجود دارد، حال آنکه تاثیر عامل بیماریزا از قبل نامعلوم بوده است. علائم نوع shi اشاره به بیماریهایی دارد که در آنها عملکرد بدن جدا از موضوع فراب سازی عامل ضد بیماری، هنوز قدرت کافی را دارد، حال آنکه عامل بیماریزا فزونگار شده است و کشمکش سختی میان عوامل ضد بیماری و بیماریزا روی می دهد. اگر عامل ضد بیماری ضعیف شود و توان مقابله با عامل بیماریزا را نداشته باشد، این نشان از بیماری پیچیده ای میان xu و shi است.

علائم نوع xu باید با شیوه تقویت کردن درمان شوند و علائم نوع shi نیز باید با شیوه کاهش درمان گردند. اگر xu و shi در تضاد باشند باید هر دوی شیوه های کاهش و تقویت را بکار برد. علائم نوع shi اغلب با ماهیت گرما ممزوج می باشد و علائم نوع xu اغلب با ماهیت سرما ممزوج است. یا به گفته ای علائم گرما معمولاً از نوع shi هستند و علائم سردی معمولاً مرتبط با نوع xu می باشند.

علائم نوع xu	علائم نوع shi
بیحالی، کمرنگی، بی هسی، تنفس ضعیف، نفس کوتاه، صدای گوش، تاری دید - بیخوابی، فقدان حافظه، امتلا م، دردی که با فشار آرام می گیرد - افزایش مبعم ادرار - شب ادراری - و ...	سرفوشی، سرفی صورت، بی قراری، ایجاد سیری و بادکردگی در سینه و شکم، درد شکم و بدتر شد آن با فشار - ادرار دردناک و مشکل، تنفس فشن، صدای قلنبه، یبوست و ...
نبض نفی از نوع xu	نبض نوع shi
زبان رنگ پریده با پوشش نازک	زبان قرمز با پوشش ضمیم

ویژگی های اصلی علائم یانگ xu (نقصان یانگ) و علائم یین xu (نقصان یین) را در جدول ذیل مشاهده کنید:

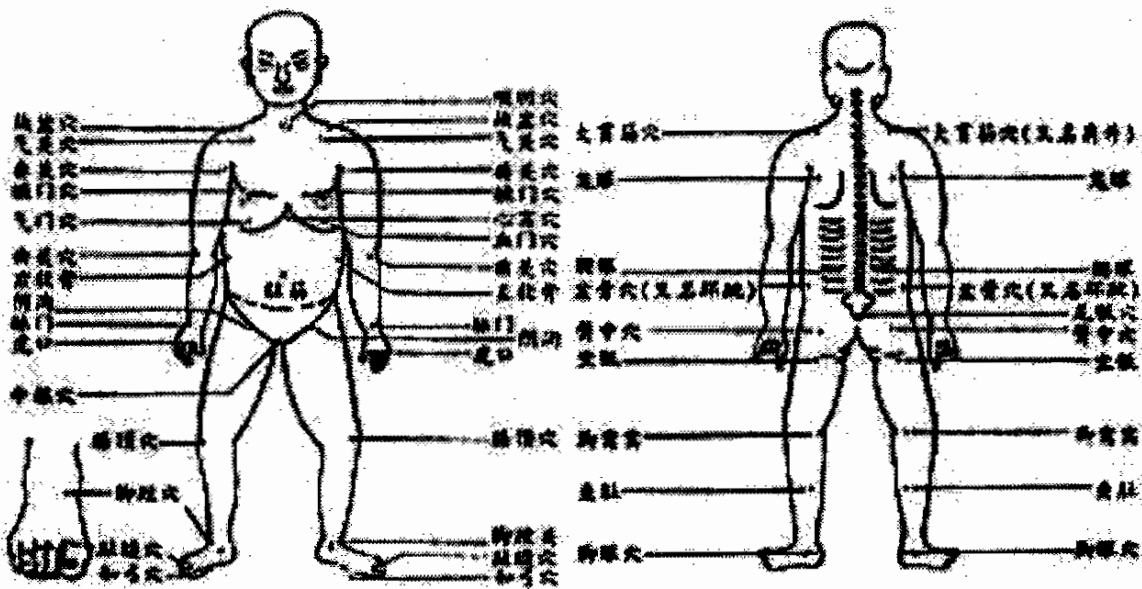
علائم یانگ xu (علائم گرمای از نوع xu)	علائم یین xu (علائم سرمای از نوع xu)
تب بعد از ظهر، گونه های سرخ شده، دهان و گلوی فشرک، بی خوابی با بی قراری روحی، احساس تب و بی قراری در کف دست و پاها، یبوست، ادرار غلیظ و ...	سرد شدن، عضوهای سرد، زردی رنگ، بدون تشنگی، بی اختیار عرق کردن، سستی، مدفوع شل، و ...
نبض تند نفی از نوع xu	نبض کند عمیق از نوع xu
زبان قرمز با پوشش اندک	زبان رنگ پریده با پوشش سفید

ت) یین و یانگ

تا آنجا که از لحاظ طبی آشکار است، آن دسته از خصوصیات را که توسط، فزونکاری، تمریک، بی قراری و روشنی یا رنگ قرمز می آید اساساً علائم یانگ می نامند، در حالیکه آن دسته از خصوصیات که توسط کم کاری، بازداری، فموشی رنگ پریدگی و زردی می آید اساساً علائم یین می نامند.

علائم فروپاشی یانگ	علائم فروپاشی یین
فراوانی عرق سرد، تنفس ضعیف، کمرنگی،	عرق کردن پُسبناک، کوتاهی تنفس و

تنفس سریع، سرفه‌ی مکرر، تشنگی و تریج آب سرد، پوست داغ، دستها و پاهای گرم، بی‌قراری، تنفر از گرما.	تریج نوشیدنی‌های داغ، پوست خنک، عرق‌های سرد، تنفر از سرما، بی میلی.
نبض نفی تند از نوع $\lambda\mu$	نبض نوع $\lambda\mu$ نفی و معو شده
زبان قرمز با بزاق کم	زبان مرطوب و رنگ پریده

۲. تفکیک علائم بر طبق تئوری زانگ و فو

۱. علائم قلب

(۱) **ضعف qi (انرژی حیاتی) قلب** : تپش قلب و کوتاهی تنفس بطوریکه با تقلا بدتر می‌شود، زبان رنگ پریده، نبض نفی از نوع $\lambda\mu$ یا نبض از دست رفته از نشانه‌های آن می‌باشد. اگر شواهدی از نقصان یانگ ($\lambda\mu$ یانگ) قلب وجود داشت آن ممکن است با علائم دیگری همچون سرد شدن بدن و عرق‌ها، لب‌های کمرنگ و

مایل به ارغوانی همراه باشد. فرسودگی یانگ قلب ممکن است در فراوانی عرق کردن، پریشانی های روحی و نبض نفی ممو شده، نشان داده شود.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً با سستی بعد از یک بیماری طولانی یا ناراحتی روحی که به *qi* قلب صدمه می زند ایبار می گردد. وقتیکه *qi* قلب ضعیف شود. با افت پمپاژ فون پیامدهایی همچون تپش قلب، کوتاهی تنفس و نبض نفی نوع *Xu* یا نبض ضربان از دست رفته را دارد. از سوی دیگر مدت طولانی ضعف *qi* قلب ممکن است منجر به تضعیف یانگ قلب گردد. وقتیکه بدن دارای فقدان یانگ باشد، فقدان انرژی و گرما را نیز دارد و جلوه هایی از بیماریها از قبیل سرد شدن، عضوهای سرد و کمرنگی روی می دهد. در مورد فرسودگی یانگ قلب، *qi* تدافعی سطح بدن نمی تواند محافظ طولانی مدت اسانس *qi* باشد و اجازه پراکندگی آن را می دهد. از دیگر جلوه های بیماری ازدیاد عرق کردن و نبض نفی ممو شده می باشند.

(۲) نقصان بین قلب : از نشانه های آن می توان تپش قلب، بی خوابی، کابوس خواب، بی قراری روحی، سرفه گونه ها و درجه تب پایین، زبان قرمز و نبض نفی تند را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعلت صدمه دیدن بین بوسیله یک بیماری وابسته به تب (تبی) یا یک ناراحتی روحی که بین قلب را مصرف می کند، رخ می دهد. ناکافی بودن بین قلب اغلب منجر به فزونکاری آتش (یانگ) قلب می باشد که موجب ناکافی بودن فون قلب می گردد. در این مورد بین و فون برای تغذیه قلب کافی نیستند و قلب

به ناتوانی در انجام وظایف خود از جمله محافظت از ذهن و ظهور علائمی همچون بی خوابی، فقدان حافظه، کابوس و... دچار می شود.

(۲) رکود خون قلب : از جمله نشانه های آن می توان، تپش قلب، کندی و درد قلب (و درد وارده در کتف و پشت)، ایجاد کبودی لبها و ناخنها، زبان مایل به ارغوانی تیره یا زبان با نقاط ارغوانی، نبض نفی از دست رفته را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بدلیل ناراحتی روحی که منجر به رکود *qi* و بعلاوه رکود خون می باشد. یا ممکن است بدلیل ناکافی بودن *qi* قلب بعد از یک بیماری طولانی باشد که در این موارد *qi* قلب بهت پمپاژ نرمال خون ضعیف شده و موجب رکود خون قلب و انسداد رگها می گردد. علائمی همچون وجود تپش قلب و درد قلبی و حتی گوزو آشکار می شوند. رکود خون اغلب پفش یانگ *qi* را در قفسه باز داشته و موجب ناراحتی و رنج کبودی لبها و ناخنها می شود. زبان مایل به ارغوانی تیره یا نقاط ارغوانی و نبض از دست رفته نفی که هر دو از جلوه های آشکار خون و توقف یانگ *qi* می باشند.

(۴) فزونکاری آتش قلب : از نشانه های آن می توان، تورم و درد دهان و زبان، بی خوابی همراه با احساس تب داشتن، سرفه صورت، طعم تلخ در دهان، ادرار داغ و زرد تیره، زبان قرمز، نبض تند و زخم زبان را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بعلت ناراحتی روحی که باعث پراکندگی *qi* می گردد روی می دهد که عواقب آن تفریب ذهن می باشد. بی خوابی همراه با احساس تب را می توان از نشانه های آن دانست. چنانکه قلب متصل با زبان است و عملکرد آن روی صورت

منعکس می شود، فوران آتش قلب موجب درد، تورم و زخم دهان و زبان می گردد که دیگر عوامل ذکر شده در بالا را به همراه دارد.

(۵) اختلال ذهن: از نشانه های آن می توان، پریشانی روحی، زیر لب با خود سخن گفتن، حالت گرفته، گریه و فندۀ بی دلیل، شیدایی (مانیا)، و در موارد سفت تر، نیمه هوشیاری و حتی کما را نام برد.

آسیب شناسی:

این علائم اغلب بعلت ناراحتی روحی که باعث پراکندگی *qi* می گردد روی میدهد، رکود مایع بدن بشکل رطوبت-بلغم که باعث تیرگی قلب و ذهن، گرفتگی و پریشانی روح می شود. اگر این پراکندگی منجر به آتش و بلغم-آتش گردد باعث افتلالات قلبی و بی قراریهای روحی می شود. تیرگی ذهن با رطوبت-بلغم یا بلغم-آتش ممکن است موجب حالت کما گردد. تب بالا، کما و... نتیجه در تعرض به غشاء فارژی قلب توسط کما دارد.

۴. علائم کبد

(۱) پراکندگی *qi* کبد: از نشانه های آن می توان، باد کردن و درد پایین شکم، احساس بادکردگی در پستان ها، ناراحتی در قفسه سینه، آروغ زدن، آه کشیدن، احساس وجود یک جسم فارژی در گلو و قاعدگی نامنظم در زنان را نام برد.

آسیب شناسی:

این علائم معمولاً بعلت ناراحتی روحی که باعث پراکندگی *qi* کانال کبد که منجر به درد و تورم پایین شکم، احساس بادکردگی در پستان، ناراحتی در سینه و آه کشیدن می گردد. رکود *qi* کبد ممکن است بر روی معده اثر بگذارد و موجب تفریب *qi* معده با کاهش آن شود، از اینرو به درد می آید. احساس یک جسم فارژی در گلو بعلت رکود *qi*

کانال کبد باشد، که همراه با بلغم به شکل یک تکه سفت در گلو است. پراکندگی *qi* کبد و عدم عملکرد آن در بالا بردن پفش و عدم محدودیت ممکن است که بیشتر بر عملکرد ذفیره کردن فون آسیب برساند، رکود *qi* منتهی به رکود فون و باعث قاعدگی نامنظم در زنان می شود.

(۲) فوران آتش کبد : از نشانه های آن می توان، گیجی، احساس بادکردگی در سر، سر درد، قرمزی چشم ها، طعم تلخ در دهان، سرفه صورت، تندفویی، بعضی مواقع فون دماغ شدن، زبان قرمز با پوشش زرد رنگ، نبض سیمی و تند را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بدلیل پراکندگی بطول انجامیده *qi* کبد که بعد ها به آتش تغییر می یابد روی می دهد. یا آن ممکن است بدلیل مصرف بی رویه در نوشیدن و دود کردن باشد که موجب تجمع گرما در تغییر به آتش می شود. همچنین فزونی آتش کبد موجب گیجی، احساس بادکردگی در سر، زیان رسانی به عملکرد آن در ترخیص *qi* جهت جریان پیدا کردن بصورت نامحدود و آزادانه و موجب تندفویی می گردد. و قتیکه آتش کبد به رگهای فونی صدمه می رساند، موجب بیرون انداختن فون از مبرای طبیعی و فون دماغ شدن می شود.

(۳) رکود سرما در کانال کبد : از نشانه های آن می توان درد پایین شکم، تورم و بادکردگی در بیضه با تحمل درد را نام برد که کیسه بیضه ممکن است سرد شده و جمع و با گرما بهبودی یابد. و نیز زبان رنگ پریده و با پوشش سفید، نبض عمیق و سیمی یا کند همراه است.

آسیب شناسی :

کانال کبد در اطراف اندامهای تناسلی بیرونی پیچ فورده و در میان ناهیه پایین شکم عبور می کند. هنگام سرما که از ویژگی های آن جمع کردن و راکد ماندن در کانال کبد است، رکود Qi و فون ممکن است روی داده و باعث درد پایین شکم و تورم و بادکردگی بیضه با تحمل درد در آن گردد. سرما و جمع شدن کیسه بیضه همچنین باعث مشغله های عامل بیماریزای سرما می باشد.

(۴) ناکافی بودن خون کبد : از نشانه های آن می توان، گیجی، تاری دید، فشکی چشم ها، رنگ پریدگی، گرفتگی تاندونها و ماهیچه ها و بی هسی اعضاء را نام برد؛ در زنان، قاعدگی با پیریان قلیل و رنگ روشن همراه می باشد.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بعد از فونریزی یا دیگر بیماریهای مزمن که موجب مصرف فون گشته و ذخیره آن را در کبد کاهش می دهد آشکار می شود و سرانجام باعث سوء تغذیه کانالها می گردد. xu فون ممکن است موجب بالا رفتن باد آتپنانچه گرفتگی تاندونها و ماهیچه ها و بی هسی عضوها را ب همراه دارد. انتشار بسوی بالای باد باعث گیجی و تاری دید می شود. ناکافی بودن فون کبد و انتشار در عملکرد ذخیره فون نتیجه در قالی کردن کانال chong دارد که موجب موارد ذکر شده فوق همچون قاعدگی غیر نرمال است.

(۵) گرما. باد کبد را به حرکت در می آورد : از جمله نشانه های آن می توان تب بالا، تشنج، سفتی کردن، در موارد سفت بیهوشی، فیرگی چشم بسوی بالا، زبان قرمز عمیق، نبض سیمی و تند را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم باعث انتقال عامل بیماریزای گرما از بیرون به داخل می باشند که موجب سوزاندن بین کبد و مبرومیت تاندونها و رگها از تغذیه می شود. بعلاوه عامل بیماریزای

گرما در داخل موجب حرکت دادن باد داخل از نوع XU می باشد است که بیماریهایی از جمله تب بالا، تشنج، سفتی گردن و... را موجب می شود. بیهوشی بعلت متأثر نمودن غشاء اطراف قلب و تفریب ذهن بوسیله عامل بیماریزای گرما می باشد.

۳. علائم طحال

(۱) **ضعف qi طحال** : از جمله نشانه های آن می توان سیمای زرد رنگ، بی اشتها، مدفوع شل، آماس، سستی را نام برد. همچنین ممکن است موجب احساس بادکردگی در شکم و افتادگی رحم و مقعد، یا فونریزی های مزمن همچون لکه های فونریزی زیرپوست، مدفوع فونی و فونریزی رمعی گردد. زبان در این حالت رنگ پریده و نبض نفی از نوع XU می باشد. اگر شواهدی از XU یا تانگ طحال وجود داشت ممکن است جلوه هایی از سرما از قبیل سرد شدن بدن، عضوهای سرد و بعلاوه علائم فوق را بهمراه داشته باشد.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بعلت گرفتگی غذا، زیاده از حد بودن فشارهای روحی یا از بیماری مزمن بطول انجامیده که نتیجه در ضعف qi طحال و زیان رسانی به عملکرد آن در انتقال و تغییر شکل با پی آیند فقدان اشتها و مدفوع شل دارد موجب می گردند. تجمع مایع در داخل بدن باعث بوجود آمدن آماس بدن است. همچنین زرد رنگی و سستی بعلت فقدان اسانس غذا، مشروط بر اینکه هیچ منبعی برای تشکیل فون نباشد وقتی qi طحال ضعیف باشد توانایی تعالی سافتن بافت ها از دست می رود آنچنانکه موجب باد کردگی و احساس درد در نوع های مختلفی از فونریزیهای مزمن می شود. XU یا تانگ طحال باعث سرد شدن بدن و سردی عضوها می گردد چرا که یانگ گرمازاست.

(۲) تعرض رطوبت- سرما به طحال : از جمله نشانه های آن می توان، سیری و احساس بادکردگی در سینه و ناهیه شکمی (معده)، فقدان اشتها، سنگینی در سر، سستی عمومی، باد و قرقر شکم، درد شکم، مدفوع شل، زبان با پوشش پاسبناک و سفید و نبض نفی را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بعلت سرد شدن در باران، یا بعلت زیاده فوری درغذاهای فام یا سرد روی می دهد. عامل بیماریزای رطوبت-سرما به طحال جراثمت وارد می کند و به عملکرد انتقال و تغییر شکل که نتیجه ی آن فقدان اشتها، قرقر شکم ، درد شکم و مدفوع شل است زیان می رساند. همچنین عامل بیماریزای رطوبت راکد و پاسبناک است، آن مسئول مانع گذاری در مسیر عبور **qi** می باشد که موجب بادکردگی و سیری فوق المعده، سنگینی سر و سستی می شود.

۴. علائم ریه

(۱) تعرض به ریه توسط عامل بیماریزای باد : از نشانه های آن می توان درد گلو و سرفه با وجود تب و سرد شدن بدن را نام برد. اگر باد با سرما همراه باشد (که به نام تعرض باد-سرما می خوانیم)، سرد شدن بدن بهمراه گرفتگی دماغ، آب دماغ آبکی، دفع فلت های بلغمی و پوشش نازک سفید زبان اتفاق می افتد. اگر باد همراه با گرما باشد ما آن را تعرض باد-گرما می نامیم که موجب بالا روی تب بهمراه سرفه، تورم و درد گلو، آب دماغ چرکی و دفع فلت های چرکی می شود و در اینصورت پوشش روی زبان به رنگ زرد می باشد.

آسیب شناسی :

تعرض به ریه با عوامل بیماریزای بیرونی باد موجب افتلال، پراکنده کردن و کاهش عملکرد آن می شود. تنفس نرمال ریه تحت تاثیر واقع شده و تولید سرفه و گرفتگی دماغ می کند. سرما، بعنوان یک عامل بیماریزای بین، مسئول زیان رسانی به یانگ qi می باشد. بنابراین وقتیکه باد همراه با سرما است سرد شدن بدن بیشتر از تب کردن می باشد و آب دماغ آبکی بومراه فلت است. گرما بعنوان یک عامل بیماریزای یانگ مسئول مصرف بین مایع می باشد. و در مواردی که باد همراه با گرما است تب بیشترین بالاروی را در علائم دارد بطوریکه با تفلیه ضعیف دماغ و فلت بلغمی همراه است.

(۲) نگهداری رطوبت-بلغم در ریه : از جمله نشانه های آن می توان، سرفه، کوتاهی تنفس و دفع مقدار زیادی مواد آبکی و فلت کفی سفید را نام برد. در آغاز بطور کلی از سرما استنباط می شود. و نیز پوشش زبان سفید و بعضی وقتها چسبناک است.

آسیب شناسی :

این علائم بطور کلی بعلت افتلال در پاشیدگی نرمال مایع بدن است همراه اینکه وقتیکه رطوبت-بلغم در ریه می ماند باعث تشکیل رطوبت-بلغم می شوند و آنگاهست که گذرگاه qi را مسرود می کند.

(۳) نگهداری بلغم-گرما در ریه : از جمله نشانه های آن می توان، سرفه، کوتاهی نفس یا تنفس آسمی، دفع مقدار زیادی فلت بلغمی سبز مایل به زرد، یا حتی چرک فونی بویایی که همراه با سرد شدن و تب است را نام برد، همچنین زبان قرمزی رنگ با پوشش زرد و نبض نیز تند می باشد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعلت تعرض عوامل بیرونی باد-گرما یا باد-سرما که بعداً به گرما توسعه می یابد روی می دهد. مفلوط های گرما با بلغم در بدن که در موانع گذرگاه *qi* ریه عملکرد پراکندگی و کاهش را تفریب می کنند باعث سرفه و کوتاهی تنفس یا تنفس آسمی می شود. گرما، مایع بدن را از پا در می آورد و باعث دفع فلت بلغمی می شود و هنگامیکه (بلغم-گرما) در مجاری ریه موجب انسداد می شود، رکود فون باعث ایجاد قرفه ای منتهی به دفع فلت ناپاک لکه دار با فون می شود.

(۴) ناکافی بودن بین ریه : از نشانه های آن می توان تب بعد از ظهر، احساس تب در کف پاها و دست ها، دهان فشک، عرق ریزی شبانه، سرفه بی حاصل یا سرفه بهمراه فلت قلیل و پسنناک در مقدار یا فون با رنگ کم و زبان قرمز و نبض نفی و تند را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعلت بیماری مزمن ریه است که بین ریه را مصرف کرده و پیامدی همچون ناکافی بودن مایع بدن را دارد. ریه از تغذیه مفروم گشته و در نتیجه در عدم عملکرد در پراکندسازی و کاهش موجب تولید دهان فشکی می گردد. *۱۸* بین موجب گرمای داخلی است که مایع بدن را به جلو خشرده و به رگها آسیب می رساند. تب بعد از ظهر، سرفه گونه ها، احساس تب در کف دست ها و پاها، عرق شبانه و دفع فلت فونی از پیامدهای آن می باشد.

۵. علائم کلیه

(۱) ضعف *qi* کلیه : از جمله نشانه های آن درد و ضعف مفاصل ناحیه کمری و زانو، ادرار مکرر، ادرار زیاد، پکیدن ادرار بعد از ادرار، شب ادراری، نافرودداری ادرار، احتلام و حتی بی باری، کوتاهی تنفس، تنفس آسمی، و نبض نفی را نام برد.

آسیب شناسی :

این علامت معمولاً بعلت سستی بعد از یک بیماری طولانی، ضعف سالفورده یا نقصان مادرزادی می باشد. ضعف **ق** کلیه موجب نا توانی کیسه مثانه در کنترل ادرار می شود، از اینرو شب ادراری، نافودداری ادراری و تکرار به نیاز شدید ادرار را پدید می آورد. کلیه اسانس را ذخیره می کند اما وقتیکه **ق** کلیه ضعیف است در این وظیفه اخت فواید کرد و احتلام، بی باری و بی حاصلگی را در پی فواید داشت. زمانیکه در کلیه کنترل های ارگان دریافت **ق** ضعیف شده باشند در اینصورت از کمک کردن به ریه در انجام وظیفه اش باز می مانند. پس آیند حمله **ق** بسوی بالای ریه نتیجه در کوتاهی تنفس و تنفس آسمی را دارد.

(۲) ناکافی بودن یانگ کلیه : از جمله عمده نشانه های آن می توان

درد های سرد شدن مفاصل ناحیه کمری و زانوها، سرد شدن بدن، رنگ پریدگی، سستی کمر و ضعف جنسی، تورم عفتوهای پایین، رنگ پریدگی زبان، نبض عمیق و نفی را نام برد. ممکن است بعضی از علائم این نوع همپون علائم ضعف **ق** کلیه آشکار شوند.

آسیب شناسی :

این علائم بعد از یک بیماری بطول انجامیده در اینکه یانگ کلیه فسارت دیده است یا اینکه ممکن است بعلت افراط در فعالیت های جنسی باشد که موجب زیان رسانی به یانگ کلیه می شود. در موارد دیگر یانگ کلیه موجب اخت گرمای بدن می شود که شامل سرد شدن بدن، درد و سردی در مفاصل ناحیه کمری و زانو و سستی کمر است. کلیه اداره سوخت و ساز آب را بر عهده دارد و ناکافی بودن یانگ کلیه نتیجه در اخت آن در تقسیم مایع واضح از تیره دارد و نیز زیادی مایع مانده در بدن عامل تورم است.

(۳) ناکافی بودن بین کلیه : از جمله نشانه های آن می توان گیجی، تاری دید، فقدان حافظه، احساس تب در کف دستها و پاها، سرفه گونه ها، عرق شبانه، ادرار به رنگ زرد عمیق، یبوست، زبان قرمز و نبض نفی و تند را نام برد که این نشانه ها مشابه علائم تضعیف **qi** کلیه می باشند.

آسیب شناسی :

این علائم اغلب بعد از یک بیماری بطول انجامیده که به بین کلیه آسیب می رساند روی می دهد یا اینکه ممکن است بعلت زیاد روی در تشریح منی باشد که موجب مصرف اسانس کلیه می گردد. هر یک از این عوامل موجب افت کلیه در عملکرد مسئول محافظت از مغز استخوان بوده و با کامل نمودن مغز همراه هستند. از پیامدهای آن می توان گیجی، تاری دید، فقدان حافظه را نام برد. **XII** بین باعث گرمای داخلی که باعث مصرف مایع بدن می شود که پیامدهای آن احساس تب در کف دستها و پاها، سرفه گونه ها، عرق شبانه، ادرار داغ پررنگ و یبوست را نام برد.

۶. علائم غشاء خارجی قلب : از لحاظ طبی بیشتر توسط گرما مورد تعرض قرار می گیرد و از نشانه های اصلی آن تب بالا، کما و روان آشفتهگی بعلت نشست عامل بیماریزای گرما که عمیقاً در داخل بدن روی داده است بوجود می آید و موجب افتلال در ذهن می گردد. برای درک بهتر از این مفهوم به علائم قلب روی بی نظمی ذهن مراجعه کنید.

۷. علائم روده کوچک

افتلال عملکرد روده کوچک در هضم و جذب معمولاً شامل عدم انجام وظیفه طحال در نقل و انتقال و تغییر شکل می باشد. بعلاوه، این علائم معروف به «گرما در انتقال

قلب به روده کوچک معروف هستند. از لحاظ طبی نشانه های بروز دهنده آن شبیه همان فزونی آتش قلب است.

۸. علائم کیسه صفرا

از جمله نشانه های آن پوست سر و بدن به رنگ زرد روشن هستند. بیمار ممکن است دردی را در ناحیه دنده ای و دیافراگم یا درد سفتی را در ناحیه راست بالای شکم به همراه طعم تلخ در دهان احساس کند. بعضی بیماران ممکن است استفراغ مایع شور و تلی داشته باشند. پوشش زبان در این حالت زرد و چسبناک است.

آسیب شناسی :

وظیفه کیسه صفرا در ذخیره کردن و دفع مواد صفراوی وابسته به عملکرد نرمال طحال در ترفیع دادن و آزادسازی گذرگاه برای عبور qi است. عوامل بیماری زای بیرونی گرما-رطوبت، باعث آشفته گی کبد می شود یا عوامل درونی رطوبت-گرما که پوسیده زیاده روی در خوردن الکل یا غذاهای پرچرب ممکن است در کبد و کیسه صفرا جمع گردد و عملکرد آنها را در بالا بردن آزادسازی گذرگاه qi مختل می کند که صفرا نتواند پنهان و بطور آزاد دفع شود.

لبریز بودن صفرا موجب یرقان، طعم تلخ در دهان و استفراغ مایع شور و تلخ می گردد. رکود qi کبد و کیسه صفرا منجر به رکود خون می شود که باعث درد در ناحیه دیافراگم و درد قولنجی در سمت راست بالای شکم می شود. چنانچه این علائم ارتباط نزدیکی با کبد دارند، آن همچنین معروف به علائم رطوبت-گرما در کبد و کیسه صفرا می باشد.

۹. علائم معده

(۱) نگهداری غذا در معده : از جمله نشانه های آن می توان درد و باد کردگی در ناحیه معده، کمی اشتها، قی شور و آروغ بد بو را نام برد. که ممکن است موجب استفراغ نیز گردد و زبان یک پوشش سفید و چسبناک را دارد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعلت زیاده فوری که منجر به نگهداری غذای هضم نشده در معده می گردد، پدید می آیند.

(۲) نگهداری مایع در معده بعلت سرما : از جمله نشانه های آن احساس دردی گرفته و پر در ناحیه شکمی (معده) است که معمولاً با سرما بدتر و با گرما آرام تر می شود، همچنین لرزش صدای مایعات در ناحیه معده، استفراغ مایع آبدار، پوشش زبان چسبناک سفید و نبض نفی و کند را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعلت سرد شدن بدن بعد از آغاز سرفه در باران، یا شاید خوردن غذای فیلی خام یا غذای سرد روی می دهد. یا اینکه سرما در معده یخ بسته است و باعث رکود *qi* و درد گردد. بیماری بطول انجامیده به یانگ *qi* طحال و معده زیان می رساند چنانکه مایع بدن بعوض اینکه نقل و انتقال و تغییر شکل انجام دهد در معده می ماند، از اینرو استفراغ مایع آبکی و لرزش صدای مایعات در ناحیه شکمی (معده) بوجود می آید.

(۳) فزونکاری آتش معده : از جمله نشانه های آن می توان احساس درد سوزناک در ناحیه معده، تشنگی و تریح دادن نوشیدنی سرد، استفراغ غذای هضم نشده یا مایع ترش، تورم، درد، زخم و فونریزی در لثه، تنفس ناپاک و زبان قرمز با پوشش زرد و فشک را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم بعلت زیاد خوردن غذای پرچرب، که موجب تجمع گرما در معده می شود بوجود می آید. گرما مایع بدن را مصرف می کند و موجب صعود Qi معده می شود. که باعث بوجود آمدن درد سوزناک در ناحیه شکمی (معدی)، تشنگی و تریح نوشیدنی سرد و استفراغ است. تنفس ناپاک و زخم و خونریزی لثوی بعلت عنصر آتش در معده می باشد.

۱۰. علائم روده بزرگ

(۱) **رطوبت-گرما در روده بزرگ :** از جمله نشانه های آن تب، درد شکم، مدفوع تیره و شل با بوی آزاردهنده را می توان نام برد. همچنین ممکن است قلم قرمز و سفید در مدفوع، احساس سوزش مقعد ظاهر گردد. زبان به رنگ قرمز با پوشش زرد رنگ و نبض نیز سریع و لغزان می باشد.

آسیب شناسی :

این علائم بعلت خوردن زیاد غذاهای خام یا سرد، یا خوردن غذای خاسد و ناپاک بوجود می آیند. ممکن است همچنین بعلت تعرض عامل بیماریزای رطوبت و گرمای تابستان بوجود آید. رطوبت-گرما در روده بزرگ جمع بسته می شود و مانع عبور Qi می گردد و باعث بی نظمی در عملکرد انتقال و تغییر شکل و خرا آوردن اسهال، درد شکم، مدفوع با بوی ناپاک می شود. رطوبت-گرما ممکن است مجاری فوننی روده بزرگ را دچار آسیب کند و قلم قرمز در مدفوع تولید کند. رطوبت-گرما به سوی پایین فشار می آورد و باعث احساس سوزندگی در مقعد می شود.

(۲) **ایستاز روده بزرگ** : از جمله نشانه های آن می توان بادکردگی و سیری در شکم، یبوست، حالت تهوع و استفراغ، پوشش زبان سفید چسبناک، نبض عمیق نوع *shi* را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعثت نگهداری غذا، انگلها یا رکود فون که موجب انسداد *qi* و بی نظمی در عملکرد روده بزرگ می شود بوجود می آیند .

(۳) **رکود خون و گرما در روده بزرگ** : از جمله نشانه های آن می توان درد شدیدی در پایین شکم یبوست یا اسهال ملایم را نام برد. ممکن است تب و استفراغ بهمراه زبان قرمز با پوشش زرد چسبناک را هم داشته باشد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعثت عدم سازگاری شفصی به تغییرات آب و هوایی، زیاده فوری، پیاده روی پرفشار که باعث رکود گرما و فون و به تأخیر اندازی *qi* می شود. گرما مجاری روده بزرگ را مجروح کرده و باعث تورم ناهیه یا شکل چرک یافته ای می گردد که عامل درد در ناهیه پایین شکم است. اگر معده در عبور دادن *qi* به سوی پایین با شکست برفور کند، موجب حالت تهوع و استفراغ می گردد.

۱۱. علائم کیسه مثانه

(۱) **رطوبت-گرما در کیسه مثانه** : از جمله نشانه های آن می توان تکرار مجدد و فوری ادرار، ادرار قلیل سفت در میزان و بهمراه قرمز مات مانند و درد سوزشی در زهدان را نام برد. ممکن است فون دلمه بسته یا سنگ هایی در ادرار بهمراه زبان قرمز با پوشش زرد و نبض سریع متعادل وجود داشته باشد.

آسیب شناسی :

رطوبت-گرما به کیسه مثانه آسیب می رساند و باعث افتلال در عملکرد ذفیره سازی و تقلیه ادرار می شود، و موجب ادرار مکرر و فوری می گردد. وقتی که رطوبت-گرما به مجاری فونی کیسه مثانه آسیب وارد می کند ممکن است رکود فون و گرما منتهی به فون شاشی یا فون لفته در ادرار گردد. احتباس به درازا کشیده شده رطوبت-گرما در کیسه مثانه نیز نتیجه در تشکیل سنگ ها دارد.

(۲) اختلال در عملکرد کیسه مثانه : از جمله نشانه های آن می توان

پکیده ادرار کردن، گاز ضعیف، یا حتی احتباس ادرار، بومراه با ضعف ناهیه کمری و مفاصل زانو، رنگ پریدگی، زبان رنگ پریده با پوشش سفید و نبض عمیق نفی نوع XU را نام برد.

آسیب شناسی :

این علائم معمولاً بعلت ناکافی بودن یانگ کلیه و آسیب دیدن عملکرد تقسیم سازی مایع شفاف از مایع تیره است، که بیشتر موجب افتلال کیسه مثانه در تقلیه ادرار و موارد ذکر شده فوق می گردد. ظهور سرما ناکافی بودن یانگ کلیه را شامل می شود، پناچه ضعف ناهیه کمری و مفاصل زانو، و رنگ پریدگی بومراه سردی اعضاء را بدنبال دارد.

۱۲. علائم سان جیائو

این علائم درگیر با علائم ارگانهای زانگ و فو که مرتبط با سه جیائوی بالا، پایین و وسط است می باشد. انسداد جیائوی بالا، برای مثال مرتبط به هبس qi ریه است؛ ناکافی بودن qi جیائوی میانی مرتبط با ضعف طفال و معده است و رطوبت-گرما در جیائوی پایینی بمعنی اینست که رطوبت-گرما در کیسه مثانه وجود دارد. سان جیائو غیرقابل توصیف است پناچه بعنوان یک ماهیت منفرد می باشد.

ج) تشخیص علائم بر طبق تئوری کانالها

۱. علائم ظاهر شده بیماری در هر یک از ۱۲ کانال منظم

(۱) **کانال ریه - دست-تای یین** : سرفه، آسم، فلط فونین، درهم فشردگی و درد کلو، احساس سیری در قفسه سینه، درد در گودال بالای ترقوه، کتف، پشت و لبه جلوی وجه میانی بازو.

(۲) **کانال روده بزرگ پا-یانگ مینگ** : فون دماغ شدن، آب بینی آبله، دندان درد، درهم فشردگی و درد کلو، درد در گردن و بفش جلوی کتف، باد شکم (قرقر شکم)، درد شکم، اسهال، اسهال فونی .

(۳) **کانال معده پا-یانگ مینگ** : باد شکم (قرقر شکم)، بادکردگی شکم، آماس، درد ناحیه شکمی (معدی)، استفراغ، احساس گرسنگی، فون دماغ، انحراف پیدا کردن چشم ها و دهان، درهم فشردگی و درد کلو، درد در قفسه سینه، شکم و وجه کناری عضوهای پایین، تب، افتلالات رومی .

(۴) **کانال طحال پا-تای یین** : آروغ زدن، استفراغ، درد ناحیه شکمی (معدی)، بادکردگی شکم، شل بودن مدفوع، یرقان، تبلی و کسالت عمومی، خشکی و درد در ریشه زبان، تورم و سردی در وجه میانی ران و زانو.

(۵) **کانال قلب دست-شانو یین** : درد یا سوزش قلب، تپش قلب، درد ناحیه دیاگرام، بی خوابی، عرق ریزی شبانه، خشکی کلو، تشنگی، درد در وجه میانی بالای دست، احساس تب در کف دست ها.

(۶) کانال روده کوچک دست-تای یانگ : کمری، زردی صلیبیه، درد گلو، تورم گونه، باد کمرگی و درد در پایین شکم، ادرار مکرر، درد لبه عقبی و په کناری کتف و بازو.

(۷) کانال کیسه مثانه پا-تای یانگ : احتباس ادرار، شب ادراری، افتلاحت رومی - مالاریا، ایبار اشک وقتی چشم در معرض باد قرار می گیرد، انسداد بینی، ورم غشاء مفاصل بینی، فون دماغ، سردرد، درد پشت گردن، بالا و پایین پشت، کپل ها و په عقبی عضوهای پایین.

(۸) کانال کلیه پا-شانو یین : شب ادراری (بی اختیاری در کنترل ادرار)، ادرار مکرر، دفع مایعات شبانه، ضعف جنسی، قاعدگی نامنظم، آسم، فلط فونین، فشکی زبان، درهم فشردگی و درد گلو، آماس، کمر درد، درد ستون فقرات و په میانی ران، ضعیف شدن عضوهای پایین، احساس تب در کف پاها.

(۹) کانال غشاء خارجی قلب دست-جونه یین : درد یا سوزش قلب، تپش قلب، بی قراری رومی، احساس فشگی در قفسه سینه، سرفی صورت، تورم در زیر بغل، افتلاحت رومی، گرفتگی عضوهای بالا، احساس تب در کف دست ها.

(۱۰) کانال سان جیانو دست-شانو یانگ : باد کمرگی شکم، آماس، شب ادراری، ادرار همراه با سوزش و اشکال، کمری، صدای گوش، درد در گوشه بیرونی چشم، تورم گونه ها، درهم فشردگی و درد گلو، درد در کتف و په کناری بازو و آرنج.

(۱۱) کانال کیسه صفرا پا-شانو یانگ : سر درد، درد در بیرون گوشه چشم، درد در فک، تاری دید، طعم تلخ در دهان، تورم و درد در گودال بالای تر قوه، درد در زیر بغل، درد در په کناری قفسه سینه و تویگاه، ران و عضوهای پایین.

(۱۲) کانال کبد - پا-جونه یین : درد پایین پشت، سیری در قفسه سینه، درد در پایین شکم، فتق، سردرد عمودی، فشکی گلو، سکسکه، شب ادراری، ادرار همراه با سوزش و اشکال، افتلالات رومی .

۲. شناسایی بیماریهای مربوط به ۸ کانال فوق العاده

(۱) کانال Du : فشکی و درد ستون فقرات، سر درد،

(۲) کانال ren : قاعدگی نامنظم، فتق، شب ادراری، افتباس ادرار، درد در نایه شکمی (معدی و پایین شکم).

(۳) کانال chong : گرفتگی و درد شکم.

(۴) کانال dai : درد شکم، ضعیف بودن و درد نایه کمری.

(۵) کانال yang qiao : بیماری صرع، بی خوابی.

(۶) کانال yin qiao : خواب زدگی.

(۷) کانال yang wei : سردی و تب.

(۸) کانال yin wei : ادرار همراه با سوزش و اشکال.

نقاط و کانالها

۱. پخش ۱۴ کانال روی سطح بدن

بطور کلی، ۱۲ کانال منظم بطور متقارن روی سمت های راست و چپ بدن قرار می گیرند. که در میان آنها سه کانال یین دست با شروع از قفسه به دست، سه کانال یانگ دست با شروع از دست به سر، سه کانال یانگ پا با شروع از سر به پا، و سه

کانال بین پا از پا به شکم و قفسه سینه وجود دارد. همچنین کانال *Du* و *ren* با سرپشمه از عجان و بترتیب با صعود در راستای فط میانی عقب و جلوی بدن قرار می گیرند. پفش کانالها در سه ناحیه بدن شرح داده می شود:

۱. اکسترمیتی ها ۲. ترانک ۳. کله. صورت و گردن

۱. اکسترمیتی ها : هر دوی اکسترمیتی های بالا و پایین به داخل وجه های کناری و میانی تقسیم می شوند. روی اکسترمیتی بالا، کنار عضله فم شونده کف دست وجه میانی و کنار عضله بازکننده پشتی وجه کناری است. پنانه برای اکسترمیتی پایین، پهلو درشت نی وجه میانی است و پهلو نازک نی وجه کناری می باشد. کانالهای یانگ اساساً در وجه کناری اکسترمیتی ها تعیین می شوند، و کانالهای بین در وجه میانی آنها قرار دارند. ترتیب سه کانال یانگ دست و پا بطور کلی به این ترتیب می باشد: کانالهای یانگ مینگ در جلو، کانالهای شائو یانگ در وسط و کانالهای تای یانگ در عقب قرار دارند. پنانه برای پفش سه کانال بین دست و پا بترتیب، کانالهای تای بین در جلو، هونه بین در وسط و شائو بین در عقب قرار دارد .

۲. ترانک : پفش ۱۴ کانال در ترانک بصورت زیر می باشد :

کانال	ناحیه تحت حمایت
کانال ریه دست-تای بین	پفش بالای وجه کناری قفسه سینه
کانال غشاء خارجی قلب دست-هونه بین	پهلوی پستان
کانال قلب دست-شائو بین	زیر بغل
کانال روده بزرگ دست-یانگ مینگ	وجه جلویی کتف

کاتال سان بیائو دست-شائو یانگ	وجه بالای کتف
کاتال روده کوچک دست-تای یانگ	ناحیه استفوان سر شانه
کاتال معده پا-یانگ مینگ	دومین فط کنار سینه و شکم
کاتال کیسه صفرا پا-شائو یانگ	پهلوی تهیگاه و ناحیه کمری
کاتال کیسه مثانه پا-تای یانگ	اولین و دومین فط کناری پشت
کاتال طحال پا-تای یین	سومین فط کناری سینه و شکم
کاتال کبد پا-چوئه یین	آلت تناسلی خارجی و ناحیه تهیگاه
کاتال کلیه پا-شائو یین	اولین فط کناری سینه و شکم
کاتال Du	فط میانی عقب
کاتال ren	فط میانی جلو

۳. کله. صورت و گردن :

کانال	ناحیه تحت حمایت
کاتال روده بزرگ دست- یانگ مینگ	گردن، دندان های پایین و کنار دماغ
کاتال سان بیائو دست- شائو یانگ	گردن، ناحیه عقب گوش و کنار آفر آبرو
کاتال روده کوچک دست- تای یانگ	گردن، استفوان ناحیه گونه و درون گوش

کانال معده پا-یانگ مینگ	ناهیة زیر کاسه چشم، دندانهای بالا، صورت و وجه جلویی کردن
کانال کیسه صفرا پا-شائو یانگ	گوشه چشم بیرونی، ناهیة گیگاه، دومین خط کناری سر و وجه عقبی کردن
کانال کیسه مثانه پا-تای یانگ	گوشه داخلی چشم، اولین خط کناری سر و وجه عقبی کردن
کانال Du	خط میانی سهمی جمجمه، خط میانی عقب کردن
کانال ren	خط میانی جلوی کردن و ...

۲. طبقه بندی نقاط :

نقاط به سه دسته تقسیم می شوند :

نقاط ۱۴ کانال : که به تعداد ۳۶۱ نقطه ، نقاط اصلی را در بدن ما تشکیل می دهند. که همانطور قبلاً شرح دادیم، نقاط روی ۱۲ کانال منظم بطور تقارن در دو سمت چپ و راست بدن قرار دارند و دو کانال *ren* و *Du* بدون تقارن و بترتیب روی میانی جلو و عقب بدن قرار می گیرند. در میان نقاط ۱۴ کانال بعضی عملکردهای خاص بر طبق محل و نشانه ها وجود دارند که ما آن را با نام های زیر می خوانیم :

الف) ۵ نقطه شو (*shu*) :

در راستای هر یک از ۱۲ کانال منظم، پشت آرنج یا زانو، ۵ نقطه مخصوص وجود دارد که به نام های زیر معروفند :

۱. جینگ-چشمه ۲. یینگ-سرچشمه ۳. شو-گاز

۴. جینگ-رودخانه ۵. خه-دریا

- ۱- **جینگ-چشمه** : جایی که انرژی *qi* کانال آغاز به فروشدن می کند.
- ۲- **یینگ-سرچشمه** : جایی که انرژی *qi* کانال آغاز به نشو و نما می کند.
- ۳- **شو-نهر** : جایی که انرژی *qi* کانال نشو و نما می کند.
- ۴- **جینگ-رودخانه** : جایی که *qi* کانال به وفور افزایش می یابد.
- ۵- **خه-دریا** : نمایانندن همریزگاه رودخانه در دریا، جایی که *qi* کانال بیشترین نشو و نما را دارد.

الف (خصوصیات درمانی ۵ نقطه « شو ») :

نقاط **یینگ-چشمه** در بیماریهای روحی و احساس ففگی در قفسه، نقاط **یینگ-سرچشمه** در بیماریهای وابسته به تب، نقاط **شو-نهر** در علائم بی (دررد مفاصل) که با عوامل بیماریزای باد و رطوبت بوجود می آیند، نقاط **یینگ-رودخانه** در آسم، سرفه و افتلالات کلو، و نقاط **خه-دریا** در افتلالات روده ها، معده و دیگر ارگانهای فو اشاره دارند. (هر یک از ۶ ارگان فو یک نقطه **خه-دریا** در سه کانال **یانگ** یا **بترتیب** دارد، که معروف به نقطه **خه-دریای درونی** است).

ب) نقاط یوآن (منبع)

هر یک از ۱۲ کانال منظم دارای یک نقطه **یوآن** (منبع) در اکسترمیتی ها هستند، جایی که **چشمه *qi*** در آن جا نگهداری می شود در کانالهای یین، نقاط **یوآن** (منبع) مصادف با نقاط **نهر-شو** از ۵ نقطه **شو** می باشند. نقاط **یوآن** (منبع) اهمیت زیادی در تشفیص و درمان بیماریهای کانالها و ارگانهای **زانگ** و **فو** دارند.

پ) نقاط لوآ (پیوند)

هر یک از ۱۲ کانال منظم دارای یک همسایه در پیوندهای اکسترمیتی ها هستند که یک جهت کانال تعریف شده بین و یانگ می باشد و با هم ارتباط داخلی و خارجی را دارند. در ترانک، همسایگانی از کانالهای *Du* و *ren* وجود دارند و همسایه اصلی طحال بترتیب در وجه های عقب، جلو و کنار بدن پخش می شود. هر یک از همسایگان دارای یک نقطه لوآ (پیوند) می باشند، که به تعداد ۱۵ عدد در همه می باشد. یک نقطه لوآ (پیوند) جهت درمان بیماریهایی که شامل دو کانال مرتبط داخلی و خارجی و همچنین بیماریهایی که در ناحیه تحت حمایت دو کانال قرار دارند مورد استفاده قرار می گیرد.

ت) نقاط شی (شکاف)

نقطه شی (شکاف) جایی است که *qi* کانال عمیقاً همگرا است. یک نقطه شی (شکاف) در هر یک از ۱۲ کانال منظم در اکسترمیتی ها، و یکی دیگر در چهار کانال فوق العاده (بین وی، یانگ وی، بین پیاثو، یانگ پیاثو) که جمعاً ۱۶ نقطه می باشند وجود دارد. نقاط شی (شکاف) در درمان بیماریهای حاد و درد در ناحیه های تحت حمایت آنها و ارگانهای مرتبط با این کانالها بکار برده می شود.

ث) نقاط پشت - شو

نقاط پشت - شو، نقاطی در پشت می باشند که *qi* مربوط به ارگانهای زانگ و فو در این نقاط برانگیخته می شوند. آنها روی طرفین ستون مهره ها و در نزدیکی مجاورت به ارگانهای زانگ و فو مربوط به خودشان قرار دارند. وقتی هر یک از ارگانهای زانگ و فو سوء عمل پیدا می کنند، یک واکنش غیرعادی همچون احساس دردی در نقطه متناظر رخ خواهد داد.

چ) نقاط جلو- مو

نقاط جلو- مو نقاطی روی سینه و شکم می باشند که *qi* مربوط به ارگانهای زانگ و فو در این نقاط برانگیخته هستند. آنها در نزدیکی ارگانهای مربوط به فودشان قرار دارند. وقتی که یک ارگان زانگ یا یک ارگان فو مورد تأثیر واقع می شود، یک واکنش غیرعادی همچون احساس دردی ممکن است در نقطه جلو- مو متناظر روی دهد. این نقاط در شناسایی و درمان بیماریهای مربوط به ارگانهای زانگ و فو دارای اهمیت می باشند.

چ) نقاط تلاقی

نقاط تلاقی در نقطه اشتراک دو یا چند کانال قرار دارند. آنها اساساً روی سر، صورت و تراتنگ و در بیماریهای شامل چندین کانال نشان داده می شوند. مهمترین نقاط تلاقی از کانالهای *ren* و *Du* می باشند که دارای تنوعی از نشانه ها هستند همچنین ۸ نقطه با نفوذ حکمران بترتیب در ارگانهای زانگ، ارگانهای فو، *qi* فون، تاندون، رگ، استفوان و مخ وجود دارد، باینکه ۱۲ کانال منظم با ۸ کانال فوق العاده ارتباط دارند. بعضی نقاط از یک گروه مخصوص با گروه مخصوص دیگر متلاقی هستند که اهمیت زیادی در شیوه های بالینی دارد.

۴. شیوه های مکان یابی نقاط

هر نقطه ای در مکانی معین واقع شده است، که برای نتایج درمانی مؤثر بدرستی مستقر شده اند. از شیوه های مکان یابی نقاط، در زیر پیروی کنید:

۱. بر طبق نشانه های اختصاصی وابسته به کالبد شناسی

نشانه های اختصاصی وابسته به کالبد شناسی روی سطح بدن، همچون برآمدگی یا تورفتگی استخوان، مفصل، تاندون، ماهیچه، شیارهای پوست، سرخ موی سر و پیشانی، مرز نافها، نوک پستان، ناف، چشم و دهان اهمیت ویژه ای در مکان یابی نقاط دارند. اگر مکانهایی از نقاط در نزدیکی یا روی این قبیل نشانه های اختصاصی وجود داشته باشند، آنها می توانند مستقیماً تعیین شوند.

۲. اندازه گیری نسبی

بر مبنای نشانه های اختصاصی وابسته به کالبد شناسی، یک شیوه اندازه گیری برای مکان یابی نقاط در یک فاصله از نشانه های اختصاصی وابسته به کالبد شناسی تأسیس شده است. پهنا یا درازای اعضای مختلف از بدن انسان بترتیب به شماره های معینی از بخش های مساوی تقسیم شده اند، که هر یک از این بخش ها را یک *cun* (که می توانیم تسون) می نامیم. که بعنوان واحد اندازه گیری در مکان یابی نقاط مورد استفاده قرار می گیرد. بدیهی است که درازای تسون وابسته به سافتمان بدن شخص بیمار دارد.

(۱) سر

اندازه گیری طولی: فاصله از جلوی سرخ موی سر و پیشانی به عقب سرخ موی سر و پیشانی برابر با ۱۲ تسون است. اگر سرخ موی سر و پیشانی جلو غیر قابل تشخیص باشد می توانید از برآمدگی پیشانی میان دو ابرو و ۳ تسون را با آن جمع کنید. فاصله میان برآمدگی پیشانی میان دو ابرو تا سرخ موی سر و پیشانی عقب برابر ۱۵ تسون است. اگر سرخ موی سر و پیشانی عقب نیز نامشخص بود می توان با نقطه *Dazhui (Du14)* + ۳ تسون

مماسبه کنید. فاصلهٔ میان برآمدگی پیشانی میان دو ابرو تا *Dazhui (Du14)* برابر با ۱۸ تسون است.

اندازه گیری عرضی: فاصلهٔ میان دو زائدهٔ پستانی ۹ تسون است.

(۲) قفسه سینه و شکم

اندازه گیری طولی: اندازه گیری سینه بر مبنای فاصلهٔ میان دنده ها است. فاصله از انتهای تای زیر بغل روی وجه کناری قفسهٔ سینه تا نوک یازدهمین دنده برابر با ۱۲ تسون است. روی بالای شکم، فاصله از زاویهٔ دنده ای و چنانگی تا مرکز ناف برابر با ۸ تسون است. روی پایین شکم، فاصلهٔ میان مرکز ناف و مرز بالایی اتصال استخوان شرمگاه برابر با ۵ تسون است.

اندازه گیری عرضی: فاصلهٔ میان دو نوک پستان برابر با ۸ تسون است.

(۳) پشت

اندازه گیری طولی: این اندازه گیری بر مبنای برآمدگی های ستون فقرات صورت می گیرد.

اندازه گیری عرضی: فاصلهٔ میان مرز میانی کتف و فط میانی عقب برابر با ۳ تسون است.

(۴) اکستریمیتی های بالا

بالای دست: فاصلهٔ میان انتهای تای زیر بغل و چین زندی عرضی برابر با ۹ تسون است.

ساعد: فاصلهٔ میان چین زندی عرضی و چین عرضی مچ برابر با ۱۲ تسون است.

(۵) اکستریمیتی های پایین

وجه میانی ران : فاصله از سطح بالای مرز اتصال شرمگاه تا برآمدگی میانی استخوان ران برابر با ۱۸ تسون است. وجه کناری ران فاصله از برجستگی بالای استخوان ران تا میانه کشک زانو برابر با ۱۹ تسون است.

وجه میانی پا : فاصله از مرز پایینی برآمدگی استخوان درشت نی تا نوک استخوان غوزک برابر با ۱۳ تسون است.

وجه کناری پا : فاصله میان مرکز کشک زانو تا نوک غوزک کناری برابر با ۱۶ تسون می باشد .

۲. اندازه گیری با انگشت

درازا و پهناى انگشت بیمار بعنوان یک مقیاس برای مکان یابی نقاط مورد استفاده قرار می گیرد. بطور عادی شیوه های اندازه گیری مطابق ذیل می باشند:

(۱) **وقتی انگشت میانی را خم می کنیم. فاصله دو انتهای شیار مفصل میانی برابر با یک تسون است.**

(۲) **پهنای ۴ انگشت (اشاره. میانی. حلقه و کوچک) و قیکه بهم چسبیده در یک سطح از شیار پوست نزدیک به مفصل میانی در پشت انگشت میانی برابر با ۳ تسون است.**

قبل از اینکه تک تک به تعریف نقاط و مکان یابی آنها بپردازیم لازم است که به جداول زیر توجه کنید :

جدول (۱)

نشانه های نقاط روی اکسترمیتی ها با ارتباط به کانال

	کانال	نشانه های کانال منفرد	نشانه های سه کانال در اشتراک
۳ کانال یانگ پا	کانال معده پا- یانگ مینگ	افتلالات صورت، دهان، دندان، گلو، معده و روده	افتلالات سر، بیماریهای تبی، بیماریهای روحی
	کانال کیسه صفرا پا- شائو یانگ	افتلالات چشم، گوش و ناهیه گیجگاه	
	کانال کیسه مثانه پا- تای یانگ	افتلالات گردن، چشم	
۳ کانال یین پا	کانال طحال پا- تای یین	افتلالات طحال، معده و روده ها	افتلالات شکم و ارگانهای ادراری و تناسلی
	کانال کبد پا- چوئه یین	افتلالات کبد و آلت تناسلی قارچی	
	کانال کلیه پا- شائو یین	افتلالات کلیه، روده ها و ریه و گلو	

۴ کانال بین دست	کانال ریه دست - تای بین	افتلالات ریه و کلو	افتلالات قفسه سینه، بیماریهای روهی
	کانال غشاء فارژی قلب دست - جوته بین	افتلالات قلب و معده	
	کانال قلب دست - شائو بین	افتلالات قلب	
۴ کانال یانگ دست	کانال روده بزرگ دست - یانگ مینگ	افتلالات صورت، بینی، دهان و دندان	افتلالات سر، چشم و کلو، بیماریهای تبی و بیماریهای روهی
	کانال سان جیائو دست - شائو یانگ	افتلالات گوش و ناهیه گیجگاهی	
	کانال روده کوچک دست - تای یانگ	افتلالات گردن، گوش و ناهیه استفوان سرشانه	

جدول (۲)

نشانه های نقاط روی سر. صورت و تنه با ارتباط به محل ها

مکان های نقاط	نشانه ها
سر، صورت، گردن	افتلالات مغز، چشم، گوش، دماغ، دهان، دندان و کلو
قفسه، نایه پشتی میان اولین و هفتمین مهره سینه ای	افتلالات ریه و قلب
پایین شکم، نایه مربوط به دومین مهره کمری و چهارمین مهره قارچی	افتلالات کبد، کیسه صفرا، طحال و معده
بالای شکم، نایه مربوط به هشتمین مهره سینه ای و اولین مهره کمری	افتلالات کلیه، روده ها و کیسه مثانه

گفتار ۲

شرح ۱۲ کتاب و مباحث مربوط به آنها

۱. کانال ریه دست- تای یین

کانال ریه دست- تای یین از بیائوی میانی سرپشمه گرفته و بسوی پایین، جهت اتصال با روده بزرگ چاری می شود .

جمعاً ۱۱ نقطه در این کانال وجود دارند که به شرح زیر می باشند:

۱. (نقطه جلو- مو ریه. 1. Lu.) *zhong fu* (معنای کلمه : 中府 اداره مرکزی)

مکان : زیر اکسترمیتی ترقوه متعلق به نوک شانه، یک تسون مستقیماً زیر (yunmen, Lu.2) و ۶ تسون فاصله تا کانال *ren* (همان قط میانی جلوی بدن) را دارد .

نشانه ها : سرفه، آسم، درد در سینه-کتف و پشت، احساس ففگی در سینه شیوه : سوزن را باید بطور عمود به اندازه (۱۳-۱۵/۱) اینچ) بسوی وجه کناری سینه فرو کرد .

موکسا (یک نوع گیاه پینی است که جهت سوزاندن و تولید حرارت از آن استفاده می شود که کاربرد زیادی در درمان بیماریها دارد که بعداً توضیح داده خواهد شد) بر روی این نقطه قابل اجرا می باشد .

توجه : ما در بخشهای آموزشی ، نقاط را مطابق استاندارد جهانی نامگذاری می کنیم بعنوان مثال ریه در زبان انگلیسی *lung* نامیده می شود که در نقاط با دو حرف اول نشان داده می شود .

۲. (yunmen, Lu.2) (معنای کلمه: 云门) دروازه ابر یا درگاه

(اظهار)

مکان: در تورفتگی زیر شانه اکسترمیتی ترقوه، ۶ تسون فاصله تا کانال ren.
 نشانه ها: سرخه، آسم، درد در قفسه سینه، کتف و دست، احساس فنگی در قفسه سینه
 شیوه: سوزن را باید بطور عمودی (۱۰-۱۵. اینچ) فرو کرد. موکسا قابل اجرا می باشد.

۳. (Tian fu (Lu.3) (معنای کلمه: 天府) حوزه ی ریاست آسمانی

(

مکان: روی وجه میانی بالای دست، ۳ تسون زیر انتهای تای زیر بغل، روی کناره ضلع
 بازوی دو سر و ۶ تسون روی (chize, Lu.5) قرار دارد.
 نشانه ها: آسم، فون دماغ شدن، درد در وجه میانی بازو.
 شیوه: سوزن را باید بطور عمودی به اندازه (۱۳-۱۵. اینچ) فرو کرد.
 توجه: فاصله از انتهای تای زیر بغل تا (chize, Lu.5) برابر با ۹ تسون می باشد.

۴. (Xia bai (Lu.4) (معنای کلمه: 侠白) سپید بی باک

مکان: روی وجه میانی، بالای بازو، ۱ تسون زیر (Tian fu, Lu.3)، و روی ضلع کناری
 بازی دو سر قرار دارد.
 نشانه ها: سرخه، احساس پری در بازو.

شیوه: سوزن را باید بطور عمود به اندازه ی (۱۳-۱۵. اینچ) فرو کرد.

۵. (نقطه خه - دریا chize (Lu.5) (معنای کلمه: 尺泽) ناحیه ی آبی

(به فوت)

مکان: روی پین زندگی و روی ضلع کناری تاندون بازوی دو سر قرار دارد. این نقطه را
 می توان هنگامی که آرنج را به راحتی فم می کنید پیدا نمود.

نشانه ها : سرخه، آسم، احساس ففگی در سینه، گلو درد، فلط فونین، تب بعد از ظهر.
شیوه : سوزن را باید به طور عمود به اندازه (۱۳-۱۵ اینچ) فرو کرد.

۶. (نقطه شی - شکاف و Kongzui (Lu.6) (معنای کلمه : 孔最 سوراخ تحتانی)

مکان : روی وجه کف دستی ساعد و روی فط اتصال میان (Taiyuan (Lu.9) و chize (Lu.5) و ۷ تسون روی (Taiyuan (Lu.9) واقع است.

نشانه ها : سرخه، آسم، گلودرد، درد و مشکل حرکتی در آرنج و دست، فلط فونین.
شیوه : سوزن را باید به طور عمودی به اندازه (۱۵-۱۷ اینچ) فرو کرد. همچنین موکسا بر روی این نقطه قابل استفاده است.

توجه : فاصله میان chize (Lu.5) تا Taiyuan (Lu.9) برابر با ۱۲ تسون است.

۷. (نقطه لوآ- پیوند و Lieque (Lu.7) (معنای کلمه : 列缺 ردیف ناقص)

مکان : ۱ تسون روی شیار مچ و در فرو رفتگی روی ضلع شعاعی شریان زند اصلی واقع می باشد.

نشانه ها : سرخه، آسم، گلودرد، درد در سینه و مچ .

شیوه : سوزن را باید به طور مایل (۱۱-۱۲ اینچ) فرو کرد .

توجه : این نقطه یکی از ۸ نقطه تلاقی است، که با کانال ren در ارتباط می باشد.

۸. (نقطه جینگ- رودخانه و jing qu (Lu.8) (معنای کلمه : 经渠 کانال ثابت)

مکان : ۱ تسون روی شیار مچ و در فرو رفتگی روی ضلع شعاعی شریان زند اصلی واقع می باشد.

نشانه ها : سرخه، آسم، گلو درد، درد در سینه و مچ.

شیوه : سوزن را باید بطور مستقیم (۱۱-۱۲) اینچ فرو کرد.

۹. (نقطه یوان-منبع و شو-نهر و *Taiyuan (Lu.9)* (معنای کلمه : 太渊

بزرگترین عمق)

مکان : در شیار مچ و در فرورفتگی روی ضلع شعاوی شریان زند اصلی زیرین واقع است.

نشانه ها : آسم، سرخه، فلط فونین، گلودرد، تپش قلب، درد در سینه و وبه میانی ساعد.

شیوه : سوزن را باید به طور عمود (۱۲-۱۳) اینچ فرو کرد. موکسا قابل استفاده می باشد.

توجه : این نقطه یکی از ۸ نقطه با نفوذ حکمران است که بر رگها تسلط دارد.

۱۰. (نقطه یینگ- سر چشمه *yuzhi (Lu.10)* (معنای کلمه : 鱼际

کرانه ی ماهی)

مکان : روی ضلع شعاوی نقطه ی میانی اولین بند استخوان انگشت شست، روی ممل اتصال پوسته سفید و قرمز قرار دارد.

نشانه ها : سرخه، تب، گلودرد، فلط فونین.

شیوه : سوزن را باید به طور عمودی (۱۵-۱۷) اینچ فرو کرد - موکسا قابل استفاده است.

۱۱. (نقطه جینگ- چشمه و *shaoshang (Lu.11)* (معنای کلمه : 少商 تجارت

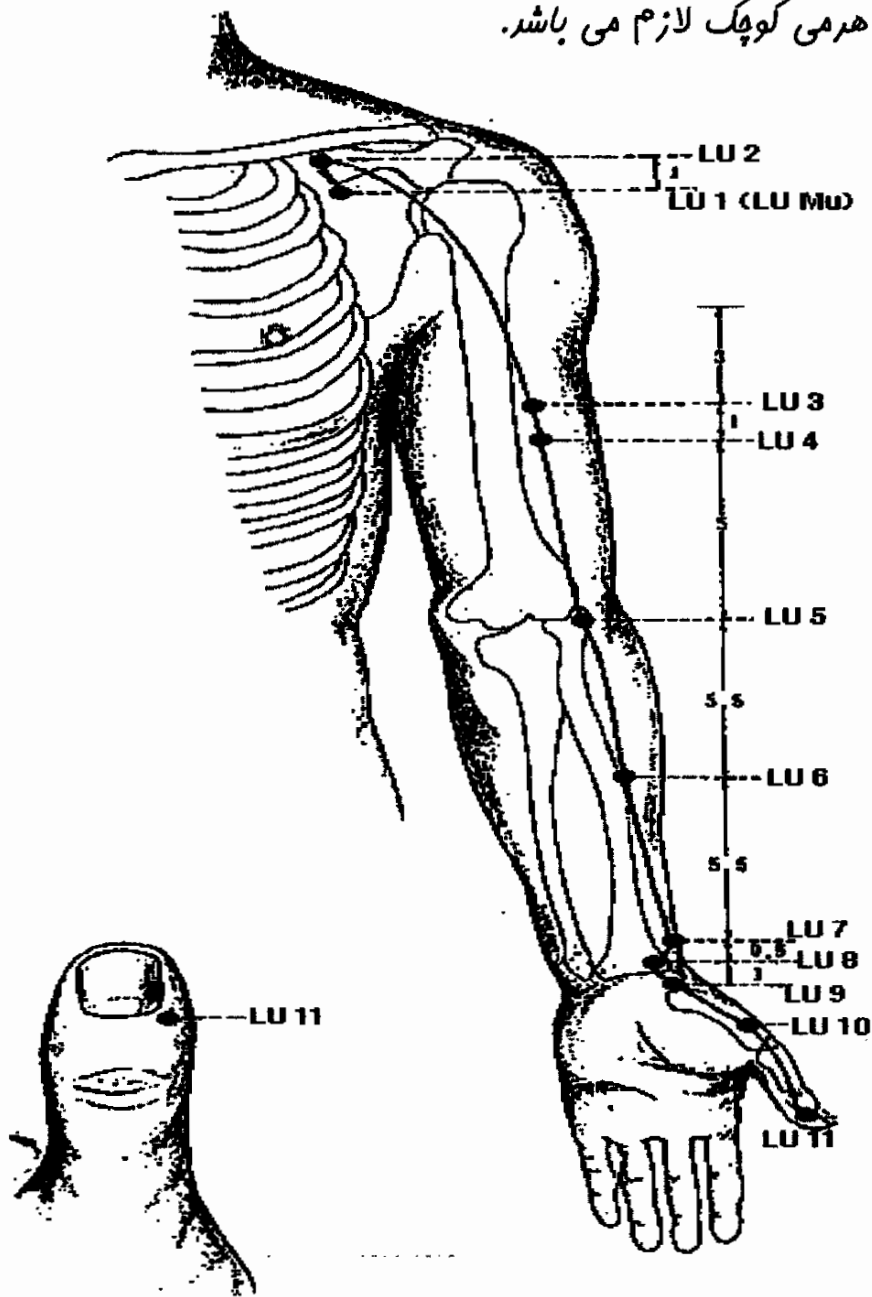
کوچک)

مکان : روی ضلع شعاوی انگشت شست و در هر دو ۱۱. تسون عقب گوشه ی نافن قرار دارد.

نشانه ها : سرفه ، آسم ، گلودرد ، فون دماغ شدن ، انقباض و درد انگشت ، بیماری های
تبی ، کم هوشیاری ، افتلالات روحی .

شیوه : سوزن را باید به طور مایل به سوی بالا (۱۱. اینچ) فرو کرد و یا به شیوه ای دیگر
می توان با سوزن سه لبه موجب فون ریزی آن شد .

توجه : در درمان بیماری های روحی یا فون دماغ شدن ، به کار بردن اعمال موکسا با
۵ تا ۳ موکسای هر می کوچک لازم می باشد .

اندکی در مورد انرژی پی!!!

تعاون آنچه در خلقت است نشان از، «هست» انرژی حیاتی می باشد، آن انرژی که به اذن خالق رحیم موجب حفظ تعادل ستارگان، سیارات و کل کائنات است، ذره ی، در یار پیشمار، در درون ما انسانها نیز نهفته است که بوسیله حفظ و کنترل تعادل درونی این انرژی می توانیم همیشه خود را سرزنده نگه داریم - جهت شناخت، حفظ و ترمیم این انرژی لازم است که سازنده ی آن را بهتر بشناسیم، موجودی چون انسان در لفظ ۵ حرف است اما طبق الفبای چینی ها این ۵ حرف را اگر ۵ صدا بدانیم باعث تغییر هر ذره در عالم هستی خواهد شد، بدانگونه که دیگر هست های نیست نما را از نیست های هست نما بهتر خواهیم شناخت - « شما اگر به کسی بگویید که من صاحب تمام دنیا هستم با دو دست خود به وسعتی که در جلوی پشمانتان است اشاره می کنید اما اگر بگویید که من تمام عالم هستی هستم فقط با یک انگشت به خود اشاره دارید پس رسیدن به خود وجودی شناخت کاملی برای حقایق ناشناخته به شما نشان می دهد،»

از ما مشو، از خود بشو با ما بدان، خود را بدان

رازی در درون انسانها نهفته شده است که سخن از این راز. از شناخت واقعی و حضور آشکار آن جلوگیری می کند اما تنها راه کشف این رمز (ریاضت در کنار خلق!!!) می باشد. و نیز بهتر است سکوت را تنها جوابی برای اهوالی که به اقوال در نمی آید بدانیم تا حقیقت امر را کما هو حق. بگر گذاشته باشیم.

WWW.SELVATEB.IR

@SELVATEB

针灸学在库德省-王老师

آهوزش طب سوزنی در استان کردستان - مدرس سید امیر ساعدی

